

ผลสำเร็จของการพัฒนาทางเลือก บนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ๕๕ ปี มูลนิธิโครงการหลวง

โครงการหลวงโมเดล : แนวปฏิบัติที่ต่องการพัฒนาทางเลือก
เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
บนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำริสเรื่อง

“ช่วยชาวเขาและโครงการชาวเขา”

ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนิน เยี่ยมมณฑลเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๑๗

ความว่า...

“เรื่องที่จะช่วยชาวเขาและโครงการชาวเขานั้นมีประโยชน์โดยตรงกับชาวเขา เพื่อที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวเขามีความเป็นอยู่ดีขึ้น สามารถเพาะปลูกสิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นรายได้กับเขาเอง ที่มีโครงการเช่นนี้

จุดประสงค์อย่างหนึ่งคือ มนุษยธรรม

อยากที่จะให้ผู้อยู่ในที่ทุรกันดารสามารถที่จะมีความรู้ และพุงตัวให้มีความเจริญได้ อีกอย่างหนึ่งก็เป็นเรื่องช่วยในทางที่ทุกคนเห็นว่าควรจะช่วย เพราะเป็นปัญหาใหญ่ก็คือปัญหาเรื่องยาเสพติด ถ้าเราสามารถที่จะช่วยชาวเขาปลูกพืชที่เป็นประโยชน์มาก

เขาจะเลิกปลูกยาเสพติด ปลูกฝิ่น ทำให้นโยบายการระงับ

การปราบการสูบฝิ่นและการค้าฝิ่นได้ผลดี อันนี้เป็นผลอย่างหนึ่ง

ผลอีกอย่างหนึ่งซึ่งสำคัญมากก็คือ ชาวเขาตามที่เราเป็นผู้ทำการเพาะปลูก ที่อาจทำให้บ้านเมืองเราไปสูญหายนะได้ โดยที่ถางป่า และปลูกโดยวิธีไม่ถูกต้อง ถ้าพวกเราทุกคนไปช่วยเขาก็เท่ากับช่วยบ้านเมืองให้มีความอยู่ดีกินดี และปลอดภัยได้อีกทั้งประเทศ เพราะว่าถ้าเราสามารถทำโครงการนี้ให้สำเร็จ ให้ชาวเขาอยู่เป็นหลักเป็นแหล่ง สามารถที่จะมีการอยู่ดีกินดีพอสมควร และสนับสนุนนโยบายที่จะรักษาป่ารักษาดินให้เป็นประโยชน์ต่อไป ประโยชน์อันนี้จะยั่งยืนมาก”

เราจะสืบสาน รักษา และต่อยอด
และครองแผ่นดินโดยธรรม
เพื่อประโยชน์สุข
แห่งอาณาจักรชาติตลอดไป

พระปฐมบรมราชโองการ
พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๖๒

วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรโครงการหลวง ชนกาธิเบศรดำริ ตำบลแม่เหิยะ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
ให้จัดตั้ง
ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตร
โครงการหลวง ชนกาธิเบศรดำริ
ตำบลแม่เหิยะ อำเภอเมืองเชียงใหม่
จังหวัดเชียงใหม่
โดยพระราชทานนามว่า

“ชนกาธิเบศรดำริ” (ชะ-นะ-กา-ทิ-เบศ-ดำ-ริ) หมายความว่า
ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตร ที่สร้างขึ้น เพื่อสืบสาน รักษา และต่อยอด พระราชดำริ
ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

◆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดงานโครงการหลวง ๕๔ ภายใต้แนวความคิด “ไออุ่นจากขุนเขา เรื่องเล่าสู่ใจกลางเมือง” ในวันศุกร์ที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๖ ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี ✦
เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดงาน “โครงการหลวง ๕๕” ภายใต้แนวคิด
“Love for the Earth : สัมผัสทุกไอรุ่น ดุจดวงความรักจากแผ่นดิน”
ในวันพฤหัสบดีที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๗
ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ

ร้อยเรียงเรื่องราว

๑. ความเป็นมา	๒
“ผลสำเร็จของการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ๕๕ ปี มูลนิธิโครงการหลวง” โครงการหลวงโมเดล : การปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาทางเลือก เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน	
๒. ศาสตร์พระราชา เพื่อการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง	๘
✦ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา.. ตามรูปแบบของโครงการหลวง	๑๔
✦ ขั้นตอนสำคัญและแนวทางการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงตามรูปแบบของโครงการหลวง	๒๓
๓. คุณูปการของโครงการหลวงต่อสถานะทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม	๔๔
✦ การเป็นแบบอย่างที่ดีของการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงตามรูปแบบของโครงการหลวง	๔๕
✦ คุณูปการที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศและระดับนานาชาติ	๔๙
✦ คุณูปการของโครงการหลวงในมิติเศรษฐศาสตร์ สังคม สิ่งแวดล้อม	๕๔
๔. โครงการหลวงโมเดล เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	๖๐
✦ รูปแบบที่ ๑ ระยะเริ่มต้น : การควบคุมพื้นที่สูง โดยการจัดรูปที่ดิน	๖๓
✦ รูปแบบที่ ๒ บุกเบิก วิจัย พัฒนา : การศึกษาวิจัย และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	๖๔
✦ รูปแบบที่ ๓ การพัฒนาตลาดเพื่อสังคม : สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิต	๖๕
✦ รูปแบบที่ ๔ การพัฒนารูปแบบของโครงการหลวงตามสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกในทุกมิติ : การปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในการพัฒนาพื้นที่สูง ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ	๖๖
๕. สืบสาน รักษา ต่อยอด.. งานพัฒนาทางเลือกที่มั่นคงและยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง	๗๐
✦ สืบสาน.. พระราโชบายและการพัฒนาทางเลือกที่ยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง	๗๑
✦ รักษา.. เป้าหมายและความสำเร็จของโครงการหลวง เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	๗๓
✦ ต่อยอด.. การพัฒนาทางเลือกในความร่วมมือระดับชาติและนานาชาติ	๗๔
๖. ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแห่งแรก และต้นแบบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๘๘
✦ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก	๘๙
๗. ศูนย์วิจัยและพัฒนากาเกษตรโครงการหลวง ชนกาธิเบศรดำริ	๙๒
✦ ศูนย์กลางการวิจัยบนพื้นที่สูงอย่างครบวงจร	๙๓
๘. สถาบันการเรียนรู้มูลนิธิโครงการหลวง	๙๘
✦ ศาสตร์พระราชา... เพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงที่มั่นคงและยั่งยืน	๙๙
เส้นเวลาแสดงเหตุการณ์สำคัญของโครงการหลวง	๑๐๒

ผลสำเร็จของการพัฒนาทางเลือก
บนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน
๕๕ ปี มูลนิธิโครงการหลวง

โครงการหลวงโมเดล :

แนวปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาทางเลือก เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ
สังคม และสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

ความเป็นมา

ในอดีตพื้นที่สูงทางภาคเหนือของประเทศไทย เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และเป็นแนวป้องกันประเทศ โดยเฉพาะด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก อีกทั้งยังเป็นแหล่งกำเนิดของกลุ่มน้ำต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มน้ำแม่ปิง กลุ่มน้ำแม่กก กลุ่มน้ำแม่แตง กลุ่มน้ำแม่แจ่ม และกลุ่มน้ำน่าน ที่มีความสำคัญต่อการทำการเกษตร และการดำรงชีพของคนพื้นราบในภาคเหนือ และภาคกลางของประเทศไทย นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๙ บริเวณพื้นที่สูงซึ่งเป็นจุดกำเนิดของกลุ่มน้ำต่าง ๆ ดังกล่าว มีปัญหาถูกทำลายจากการทำไร่เลื่อนลอยของประชาชนบนพื้นที่สูง ซึ่งยากจน แร้นแค้น ขาดแคลนอาหาร และมีคุณภาพชีวิตต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ประชากรกว่า ๑,๖๐๐,๐๐๐ คน ในพื้นที่ ๒๐ จังหวัด ต้องดำรงชีพด้วยการทำการเกษตรแบบดั้งเดิม และทำไร่เลื่อนลอยเพื่อยังชีพ

ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การปลูกฝิ่นของชาวเขา ซึ่งเป็นพืชเสพติด และผิดกฎหมายทั้งของประเทศไทยและสากล ที่ต้องหมุนเวียนย้ายพื้นที่ปลูกไปเรื่อย ๆ ส่งผลให้ป่า ดิน และน้ำ บนพื้นที่สูงถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก เกิดเป็นภูเขาหัวโล้น ดินพังทลาย และเกิดน้ำท่วมในพื้นที่ราบ รัฐบาลไทยจึงได้เข้าไป ดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ ด้วยการช่วยเหลือ และพัฒนาชุมชน บนพื้นที่สูงเหล่านี้ ภายใต้การดูแลของกองพัฒนาและสงเคราะห์ ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย แต่ปัญหาต่าง ๆ ยังคงมีอยู่ โดยพบว่า ป่าต้นน้ำลำธารทางภาคเหนือถูกทำลายไป ประมาณ ปีละ ๑๐๐,๐๐๐ - ๒๐๐,๐๐๐ ไร่ (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔)

นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง และพระบรมวงศ์ ได้เสด็จแปรพระราชฐานไปยังจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเยี่ยมเยียนราษฎรในพื้นที่ภาคเหนือ ทรงทราบปัญหา ความยากจนแร้นแค้น สุขอนามัย และการศึกษาที่ต่ำกว่ามาตรฐาน การทำการเกษตรแบบดั้งเดิม และการปลูกฝิ่น ของชาวเขาที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม และความมั่นคงของประเทศ จึงทรงมี พระราชประสงค์ที่จะช่วยเหลือชุมชนชาวเขาเหล่านี้ ด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิต สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบ **“การพัฒนาแบบทางเลือก”** ขึ้น โดยในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้ง **“โครงการ พระบรมราชาอนุเคราะห์ชาวเขา”** ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนเป็น **“โครงการหลวง”** เพื่อพัฒนาชุมชนชาวเขา โดยมี วัตถุประสงค์สำคัญคือ **เพื่อมนุษยธรรมและความมั่นคงของประเทศชาติ** ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้เปลี่ยนสถานภาพ เป็น **“มูลนิธิโครงการหลวง”** เพื่อให้เป็นองค์กรนิติบุคคลที่มีกฎหมายรองรับ สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องมั่นคง และทรงพระราชทานหลักการปฏิบัติที่สำคัญยิ่งในการดำเนินงานพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูง ภายใต้หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง อันนับเป็นรากฐานสำคัญเพื่อสร้างความสมดุลของการพัฒนาทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ที่มุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา และสร้างความสมดุลทุกด้านให้แก่ชีวิต ผู้คนในชุมชน และพระราชทานแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนชาวเขา ได้แก่ **๑) ลดต้นทุน ๒) เร็ว ๆ ง่าย ๓) ปิดทองหลังพระ และ ๔) ช่วยชาวเขาให้ช่วยตนเอง** เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์สำคัญ ของโครงการหลวง ซึ่งประกอบด้วย

- ๑) ช่วยชาวเขาเพื่อมนุษยธรรม
- ๒) ช่วยชาวไทยโดยลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ คือ ป่าไม้และต้นน้ำลำธาร
- ๓) กำจัดการปลูกฝิ่น
- ๔) รักษาดิน และใช้พื้นที่ให้ถูกต้อง คือ ให้ป่าอยู่ส่วนที่เป็นป่า และทำไร่ทำสวนในส่วนที่ควรเพาะปลูก
อย่าให้สองส่วนนี้รุกร้าซึ่งกันและกัน

การปฏิบัติงานของโครงการหลวงได้รับความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครจากหน่วยงานราชการ และสถาบันการศึกษา ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตร และสหกรณ์ และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ อาทิ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมหาวิทยาลัยอื่น ๆ รวมทั้งหน่วยงานจากต่างประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ ได้แก่ หน่วยงาน USDA/ARS กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา รัฐบาลนิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น ไต้หวัน และ United Nation/Thai Program for Drug Abuse Control : UNPDAC (ปัจจุบัน คือ สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC)

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานแนวทางการปฏิบัติงานการพัฒนาทางเลือก โดยการขับเคลื่อนด้วย **“หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** และหลักการทรงงาน ๓ ประการ คือ **เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา** เพื่อสร้างความสมดุลให้แก่ชีวิตผู้คนในชุมชนในทุก ๆ ด้าน อันเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาบนพื้นที่สูงของประเทศไทย อาจถือได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่เริ่มดำเนินแนวทางการพัฒนาทางเลือก โดยการบูรณาการพัฒนาแบบองค์รวม ที่สังคมนิยมปฏิบัติมาตลอดระยะเวลา ๕๕ ปี จนเกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรม สามารถเป็นแบบอย่างให้แก่พื้นที่สูงอื่น ๆ ทั้งในและต่างประเทศตามเป้าหมาย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ

๒

ศาสตร์พระราช
เพื่อการพัฒนาทางเลือก
บนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน
ตามรูปแบบของโครงการหลวง

๖

ศาสตร์พระราชา เพื่อการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำริ เรื่อง “ช่วยชาวเขาและโครงการ ชาวเขา” เมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ซึ่งเป็นเสมือนนโยบาย เป้าหมาย และแนวทางการปฏิบัติงานที่สำคัญของโครงการหลวง ความว่า...

“เรื่องที่จะช่วยเขาเขาและโครงการเขาเขา

นั้นมีประโยชน์โดยตรงกับเขาเขา เพื่อที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้เขาเขามีความเป็นอยู่ดีขึ้น สามารถเพาะปลูกสิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นรายได้กับเขาเองที่มีโครงการเช่นนี้ จุดประสงค์อย่างหนึ่งคือ มนุษยธรรมอยากที่จะให้ผู้อยู่ในที่ทุรกันดารสามารถที่จะมีความรู้และพียงตัวให้มีความเจริญได้ อีกอย่างหนึ่งก็เป็นเรื่องช่วยในทางที่ทุกคนเห็นว่าควรจะช่วย เพราะเป็นปัญหาใหญ่ก็คือ ปัญหาเรื่องยาเสพติด ถ้าเราสามารถที่จะช่วยเขาเขาปลูกพืชที่เป็นประโยชน์มากเขาจะเลิกปลูกยาเสพติด คือ ฝิ่น ทำให้นโยบายการระงับการปราบการสูบฝิ่นและการค้าฝิ่นได้ผลดี อันนี้เป็นผลอย่างหนึ่ง ผลอีกอย่างหนึ่งซึ่งสำคัญมากก็คือ เขาเขาตามที่รู้เป็นผู้ทำการเพาะปลูกที่อาจทำให้บ้านเมืองเราไปสู่หายนะได้ โดยที่ถางป่าและปลูกโดยวิธีไม่ถูกต้อง ถ้าพวกเราทุกคนไปช่วยเขาก็เท่ากับช่วยบ้านเมืองให้มีความอยู่ดีกินดี และปลอดภัยได้อีกทั่วประเทศ เพราะว่าถ้าเราสามารถทำโครงการนี้ให้สำเร็จให้เขาเขาอยู่เป็นหลักเป็นแหล่ง สามารถที่จะมีการอยู่ดีกินดีพอสมควร และสนับสนุนนโยบายที่จะรักษาป่า รักษาดินให้เป็นประโยชน์ต่อไป ประโยชน์อันนี้จะยั่งยืนมาก”

๕

ศาสตร์พระราชา เพื่อการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเข้าใจถึงแก่นแท้ของปัญหาที่เกิดขึ้นบนพื้นที่สูงของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน การทำไร่เลื่อนลอย และปลูกฝิ่นเพื่อเอียงซีฟ ทำให้สิ่งแวดล้อมต้นน้ำถูกทำลาย พื้นที่หลายแห่งกลายเป็นภูเขาหัวโล้น โดยปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นจากการดำรงชีวิตแบบวิถีดั้งเดิม (Traditional Way of Life) ที่ยังไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เนื่องจากชาวเขายังขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการประกอบอาชีพ การใช้กฎหมายควบคุมเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ จึงทรงพระราชทานแนวทางการแก้ไขปัญหามาแบบทางเลือก โดยให้ดำเนินการพัฒนาชาวเขา ที่ถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญที่สุดบนพื้นที่สูง สามารถประกอบอาชีพที่ถูกกฎหมาย อยู่ร่วมกับป่าและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยทรงมอบหมายให้โครงการหลวง วิจัย ค้นคว้า พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่สูง ก่อนนำไปส่งเสริมให้ชาวเขาดำเนินการ เพื่อทดแทนการปลูกฝิ่นต่อไป

๒

ศาสตร์พระราชา เพื่อการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง

โครงการหลวงได้ศึกษา ค้นคว้า และวิจัย โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวเขาบนที่สูงด้วยวัตถุประสงค์หลักเพื่อช่วยชาวเขาให้เลิกปลูกฝิ่นซึ่งผิดกฎหมายปรับเปลี่ยนไปสู่การปลูกพืชเขตหนาวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างรายได้และลดการบุกรุกพื้นที่ป่าโดยการทำไร่เลื่อนลอย การดำเนินงานเริ่มจากให้ชาวเขาเหล่านี้ได้ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ดังนั้นในระยะแรกโครงการหลวงจึงให้ความรู้ และคำแนะนำแก่เกษตรกรชาวเขาโดยให้ทดลองปลูกพืชเขตหนาวเพื่อทดแทนการปลูกฝิ่น เมื่อผลลัพธ์ที่ได้เป็นที่ประจักษ์ว่า พืชอื่นนั้นสามารถสร้างรายได้มากกว่าฝิ่น พื้นที่ปลูกฝิ่นจึงถูกทดแทนด้วยการเกษตรโดยมีต้องใช้กฎหมายบังคับ ซึ่งอาจจะเป็นข้อขัดแย้งในการปกครองดูแลชาวเขาในระยะยาวได้ นอกจากนี้ยังสามารถเป็นแบบอย่างให้ชาวเขารายอื่นได้ปฏิบัติตาม เป็นผลให้รูปแบบการพัฒนาพืชทางเลือกทดแทนฝิ่น ได้ขยายผลออกไปอย่างกว้างขวางยังพื้นที่อื่นทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ยังสามารถช่วยให้ชาวเขาเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการทำไร่เลื่อนลอยมาเป็นการเกษตรที่ยั่งยืน และยังเป็น การช่วยฟื้นฟูและอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารสู่ความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทั้งประเทศและประชาชนทั่วโลกต่อไป ด้วยหลักการทรงงาน ๓ ประการ คือ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ด้วยวิธีการระเบิดจากข้างใน

๒.๑

เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา.. ตามรูปแบบของโครงการหลวง

๑) เข้าใจ.. วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวเขาและบริบทพื้นที่สูง

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีความเข้าใจวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวเขาและบริบทบนพื้นที่สูงอย่างแท้จริง ทรงเล็งเห็นว่า

(๑) ชาวเขาปลูกฝิ่น สำหรับใช้บริโภคเป็นยา และจำหน่ายเป็นพืชหลักเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว แนวทางการแก้ไขเพื่อให้ชาวเขาเลิกปลูกฝิ่นที่เหมาะสม คือ ต้องหาพืชที่มีประโยชน์และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ดีกว่ามาทดแทนฝิ่น

(๒) การเพาะปลูกด้วยวิธีดั้งเดิมไม่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การทำลายป่าต้นน้ำ จึงควรแนะนำการเพาะปลูกที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี หรือสามารถนำมาแปรรูปเพื่อสร้างรายได้ รวมถึงการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างถูกต้องและเหมาะสม

(๓) ต้องยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวเขาด้วยการเกษตรที่มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี สามารถนำมาแปรรูปและสร้างรายได้ เพื่อให้ความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น

(๔) การปลูกป่าต้นน้ำลำธาร หากส่งเสริมการปลูกป่าที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ทั้งเป็นไม้ทำฟืน ไม้สร้างบ้านเรือน รวมทั้งไม้ผล จะทำให้การส่งเสริมการปลูกป่า การอนุรักษ์ต้นน้ำลำธารได้ผลดีกว่า เนื่องจากชาวบ้านเกิดความห่วงหาอาบไม่ให้เกิดความเสียหายป่าต้นน้ำ

ในระยะเริ่มแรกโครงการหลวงจึงมีเป้าหมายศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อหาชนิดพืช คัดเลือก และพัฒนาพันธุ์พืช สัตว์ ตลอดจนพัฒนาการเกษตรที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่สูงของประเทศที่มีอากาศหนาวเย็น และการคมนาคม ที่ยากลำบาก โดยมุ่งเน้นการศึกษาวิจัยพันธุ์พืชและสัตว์ที่สามารถเจริญเติบโตและให้ผลผลิตที่ดี มีมูลค่า มีความทนทาน ไม่เสียหายระหว่างการขนส่ง และมีความแตกต่างจากชนิด พันธ์พืช และสัตว์ในพื้นที่ราบ ก่อนนำไปขยายผลให้แก่ เกษตรกรชาวเขาเพาะปลูก โดยใช้วิธีที่ถูกต้องและใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม โดยมีการควบคุมไม่ให้เกิดการทำลายป่าต้นน้ำเพิ่มเติม ซึ่งส่งผลดีทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมและการรักษาป่าต้นน้ำ

ปัจจุบันการค้นคว้า วิจัย พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่สูง ยังคงดำเนินการ มาอย่างต่อเนื่อง ผลงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่โครงการหลวงได้พัฒนาขึ้น นำไปส่งเสริมเกษตรกร ให้สามารถสร้างรายได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังถูกนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่สูงอื่น ๆ ของประเทศไทย ที่มีสภาพแวดล้อมที่มีความคล้ายคลึงกันอย่างกว้างขวาง

๒) เข้าถึง.. ชุมชนพื้นที่สูงบนดอยห่างไกล และบริบททางสังคม

การเสด็จพระราชดำเนินเพื่อทรงงาน และเยี่ยมเยียนราษฎรในพื้นที่ต่าง ๆ ในเขตภาคเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่โครงการหลวงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และพระบรมวงศ์ทุกพระองค์อย่างไม่ทรงถือพระองค์และเป็นกันเองกับชาวเขา ทำให้เกษตรกรชาวเขามีขวัญและกำลังใจ ตั้งใจปฏิบัติงานในการเพาะปลูกพืชทดแทนฝิ่น จนทำให้การปลูกฝิ่นหมดไป ชาวเขายังให้ความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง และช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร ตลอดจนสร้างผลผลิตที่ดีมีคุณภาพ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และพระบรมวงศ์ทุกพระองค์ นับเป็นผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีของการเป็นนักพัฒนา การเสด็จพระราชดำเนินไปถึงพื้นที่สูงบนดอยที่ห่างไกลของราษฎรชาวเขา จึงทำให้รับทราบถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพปัญหาต่าง ๆ ซึ่งสามารถช่วยบรรเทาทุกข์ และแก้ไขปัญหาบนพื้นที่สูงให้กับราษฎรชาวเขาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ วัฒนธรรม บริบททางสังคม และสิ่งแวดล้อม

๕

ศาสตร์พระราชา เพื่อการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง

การปฏิบัติงานระยะเริ่มต้น คณะอาสาสมัครจากมหาวิทยาลัยและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มาปฏิบัติงานถวาย ได้ออกไปเยี่ยมเยียนเกษตรกรชาวเขาในหมู่บ้านเป็นประจำทุกสัปดาห์ เพื่อให้คำแนะนำ สาธิต และอบรมการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเรียกหมู่บ้านเหล่านี้ว่า หมู่บ้านเยี่ยมเยียน อาทิ

- ✦ อาสาสมัครจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รับผิดชอบ บ้านช่างเคียน แม่สไลใหม่ อ่างขาง และแกน้อย
- ✦ อาสาสมัครจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รับผิดชอบ บ้านดอยป่าคา ห้วยผักไผ่ ปู่หมื่นใน บ้านใหม่ร่มเย็น ถ้ำเวียงแก บ้านสวด และจอมหด
- ✦ อาสาสมัครจากสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่ใจ รับผิดชอบ บ้านวังดิน ผาหมี สะงี้ และเมืองงาม
- ✦ อาสาสมัครจากกรมวิชาการเกษตร และศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ รับผิดชอบ บ้านแม่ล่าน้อย ห้วยฮ่อม ดง ป่าแป้ และรากไม้

นอกจากการออกเยี่ยมเยียนพื้นที่ของอาสาสมัครแล้ว โครงการหลวงได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่โครงการหลวงไปปฏิบัติงานประจำอยู่ในพื้นที่ชุมชนบนพื้นที่สูงของโครงการหลวงอย่างใกล้ชิด โดยจัดตั้งเป็นศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และสถานีเกษตรหลวง เพื่อรับทราบปัญหา ความต้องการของชุมชน และทำหน้าที่เป็นนักพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยจัดเป็นหน่วยปฏิบัติงาน เรียกว่า **ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง** ซึ่งกระจายอยู่บนพื้นที่สูงต่าง ๆ ที่โครงการหลวงดำเนินงาน

จากการเข้าถึงชุมชนชาวเขาบนพื้นที่สูง ได้รับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และความจำเป็นของชุมชนจนชุมชนให้การยอมรับ และร่วมใจปฏิบัติงานสนองต่อพระราชาชาบาย นับได้ว่าเกิดเป็น **กระบวนการระเบิดจากข้างใน หรือ บนพื้นฐานที่เป็นอยู่จริงของชุมชนบนพื้นที่สูง โดยมุ่งพัฒนาคนในชุมชนชาวเขาให้เป็นศูนย์กลาง** ในการดำเนินงานพัฒนาและผลักดันให้เกิดการดำเนินงานในรูปแบบประชาคมร่วมกันพัฒนา เพื่อสนับสนุนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชาวเขาให้สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เกิดความโปร่งใส และเป็นธรรมในสังคม แนวคิดหลักในการดำเนินงานดังกล่าว คือ การพัฒนาแบบองค์รวมที่ใช้คนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มีสหวิชาการแบบองค์รวม กล่าวคือ มีองค์ความรู้ การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างมั่นคง และยั่งยืนตามรูปแบบของโครงการหลวงเป็นแนวทางการทำงาน

๒

ศาสตร์พระราชา เพื่อการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง

๓) พัฒนา.. จากพื้นฐานของปัญหา และความต้องการของชุมชนบนพื้นที่สูง เป็นหลักการดำเนินงานพระราชทาน (Royal Project Way)

โครงการหลวงได้ดำเนินการพัฒนามนพื้นฐานความร่วมมือร่วมใจ พัฒนาตามสภาพปัญหา และสภาพชุมชน โดยการบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่และส่วนกลาง ในการสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเกษตร ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการเกษตร ด้านการศึกษาและสุขอนามัยของชาวไทยภูเขา ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวเขาในชุมชน (Participation) เพื่อร่วมกันทำงานในการพัฒนา (Collaboration) โดยการนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยไปส่งเสริมอาชีพ เกษตรกรได้รับความรู้ และเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการเพาะปลูกพืชที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนจากการรวมกลุ่มของเกษตรกรกลุ่มต่าง ๆ อาทิ สหกรณ์การเกษตรกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

การปฏิบัติตามแนวพระราชประสงค์ และพระราชดำริในการดำเนินงานอย่างเข้าใจ เข้าถึง ด้วยยุทธวิธีการปฏิบัติงานในการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนตามแนวทางของมูลนิธิโครงการหลวงเกิดจากพระราชวินิจฉัย ทรงทดลองใช้วิธีการพัฒนาทางเลือก เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จสูงสุดในการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนภายใต้หลัก **“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** สามารถสร้างความสมดุลให้แก่ชีวิตผู้คนในชุมชนบนพื้นที่สูงทั้ง ๓ มิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นรูปแบบการปฏิบัติงานที่ดี (Best Practice) ในการพัฒนาแบบองค์รวมอย่างครบวงจร แนวปฏิบัตินี้ได้รับการเผยแพร่และขยายองค์ความรู้และประสบการณ์กว่า ๕๕ ปี ไปสู่อุ้งค์กรอื่น ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศอย่างกว้างขวาง เพื่อแก้ไขปัญหาในการพัฒนาเกษตรบนพื้นที่สูง การปลูกพืชเสพติด ความยากจนและความหิวโหย ตลอดจนปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภาวะความเสียหายของทรัพยากรธรรมชาติในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

กล่าวได้ว่า การขับเคลื่อนการพัฒนาในรูปแบบโครงการหลวงนี้ ยึดหลักตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งคน ชุมชน ภาครัฐ เอกชน และนานาชาติ และการพัฒนาแบบครบวงจร คือ ต้นน้ำ..เริ่มจากการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ กลางน้ำ..นำไปสู่การส่งเสริมพัฒนาเพื่อสร้างอาชีพ และปลายน้ำ..ที่สอดรับด้วยการจัดการด้านการตลาด จึงเป็นหนทางสู่ความสำเร็จในการแก้ปัญหาการปลูกฝิ่น ความยากจนแร้นแค้น การทำไร่เลื่อนลอย การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงของโครงการหลวง

๒

ศาสตร์พระราชทาน เพื่อการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง

๒.๒

ขั้นตอนสำคัญและแนวทางการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูง ตามรูปแบบของโครงการหลวง

๑) เริ่มต้นการวิจัยและพัฒนาโดยความร่วมมือของอาสาสมัคร

บุคลากรที่ปฏิบัติงานในโครงการหลวง ประกอบด้วย อาสาสมัครจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยมหิดล กรมพัฒนาที่ดิน กรมประชาสัมพันธ์ กรมชลประทาน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมประมง สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค รวมถึงสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง เป็นต้น ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่เกษียณอายุจากราชการ และภาคเอกชนต่าง ๆ การดำเนินงานของอาสาสมัครส่วนใหญ่ปฏิบัติงานสืบเนื่องจนปัจจุบัน **เพื่อช่วยงานวิจัยและถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกร** สำหรับผู้ปฏิบัติงานโครงการหลวงส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานประจำ ทั้งในส่วนกลาง และในพื้นที่สถานีวิจัยและศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและทุรกันดาร

๒) การดำเนินงานวิจัย

การวิจัยและการพัฒนาทางเลือกที่ยั่งยืนตามรูปแบบของโครงการหลวง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจำเป็นที่ต้องมีความรู้ เพื่อการพัฒนาและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ดังพระราชดำรัสที่ว่า **“เมื่อไม่ต้องวิจัย”** โครงการหลวงวิจัยค้นคว้าหาพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ก่อนนำไปพัฒนาและส่งเสริมให้กับชาวเขาเพาะปลูกเพื่อสร้างรายได้ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานทุนทรัพย์จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ที่ทรงพระราชทานเพื่อให้คณาจารย์และนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เริ่มทำการทดสอบ โดยการเปลี่ยนยอดท่อพื้นเมืองเป็นท่อพันธุ์ดี และทดสอบพืชเขตหนาวชนิดอื่น ๆ ซึ่งต่อมาเรียกพื้นที่วิจัยดังกล่าวว่า “สวนสองแสน” และพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้ง “สถานีวิจัยและศูนย์ฝึกอบรมเกษตรที่สูงขุนช่างเคี่ยน” โดยให้คณาจารย์และนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ดำเนินการศึกษาวิจัยพืชและสัตว์ชนิดต่าง ๆ ไปพร้อมกัน นอกจากนี้ในระยะเริ่มต้นโครงการหลวงได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก USDA/ARS กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา รวมทั้งได้รับการสนับสนุนพันธุ์พืช และผู้เชี่ยวชาญจากสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) เพื่อดำเนินงานวิจัยหาพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ ทดแทนฝิ่น เมื่อโครงการหลวงได้พันธุ์พืชที่เหมาะสมจากงานวิจัยแล้ว จึงนำองค์ความรู้การผลิตพืช และวิธีการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ส่งเสริมให้กับชาวเขาจนเป็นที่ประจักษ์ว่า พืชอื่นนั้นสามารถสร้างรายได้มากกว่าฝิ่น ชาวเขาจึงเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการทำไร่เลื่อนลอยมาเป็นการเกษตรที่ยั่งยืน และพื้นที่ที่เคยปลูกฝิ่น ได้ถูกทดแทนด้วยพืชเมืองหนาวและกิจกรรมทางการเกษตรชนิดต่าง ๆ ปัจจุบันในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ โครงการหลวงได้นำผลจากงานวิจัยไปถ่ายทอดสู่ชาวเขาในหมู่บ้านต่าง ๆ ในการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ รวมกว่า ๓๗๖ ชนิด ๕๔๕ พันธุ์ เพื่อการบริโภคในครัวเรือน และการนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ทดแทนการปลูกฝิ่น รวมทั้งได้ดำเนินการขึ้นทะเบียนพันธุ์พืชใหม่ในกลุ่ม พืชผัก พืชไร่ กาแฟ ไม้ผล และไม้ดอก จำนวน ๒๖ ชนิด ๙๑ พันธุ์ และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา จำนวน ๗๕ สิทธิบัตร และ ๒ อนุสิทธิบัตร ตลอดจนได้องค์ความรู้ และเทคโนโลยีใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยมีการศึกษาวิจัย ดังนี้

๒

ศาสตร์พระราชา เพื่อการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง

๒.๑) ด้านการผลิตพืช ในระยะเริ่มแรกยังไม่มีพันธุ์พืชและองค์ความรู้การเพาะปลูกพืชบนพื้นที่สูง อีกทั้งการคมนาคมยากลำบาก ยังไม่มีถนน จึงเน้นการหาพันธุ์พืชอาหารที่มีอายุการเก็บรักษานาน ทนต่อการขนส่ง และเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมบนที่สูงทางไกล ได้แก่ (๑) ข้าวและพืชไร่ โดยการศึกษาวิจัยและส่งเสริมการปลูกข้าวที่ถูกต้องและให้เพียงพอต่อการบริโภคเพื่อยังชีพ และนำเข้าเมล็ดพันธุ์ถั่วแดงหลวง ถั่วโกลมา และถั่วปินโต เพื่อศึกษาวิจัยพันธุ์ที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้ชาวเขาบนพื้นที่สูง ปลูกเป็นพืชทดแทนฝิ่น เป็นพืชอาหารโปรตีนสำหรับชาวเขา และเป็นพืชบำรุงดินบนพื้นที่สูง (๒) ไม้ผลเขตหนาว เริ่มจากการปรับปรุงท้อพันธุ์พื้นเมือง ต่อมามีการวิจัยการปลูกไม้ผลเขตหนาวชนิดอื่น ๆ ไม้ผลกิ่งหนาว และไม้ผลขนาดเล็กชนิดต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับการปลูกบนพื้นที่สูงของประเทศ เช่น พืช อาโวคาโด สตรอว์เบอร์รี เสาวรส ซึ่งเป็นผลไม้ที่มีมูลค่าสูง และสามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงให้แก่เกษตรกรได้เป็นอย่างดี (๓) พืชผักเขตหนาว โดยการศึกษาวิจัยและปรับปรุงพันธุ์พืชผักเขตหนาวชนิดต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งรายได้ระยะสั้น ระหว่างที่รอไม้ผลยืนต้นให้ผลผลิต ปรากฏว่าปลูกได้ผลดี ทำให้มีผู้ปลูกผักเพิ่มขึ้นและได้มีการขยายผลอย่างกว้างขวางเป็นพืชหลัก ที่สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรจนถึงปัจจุบัน (๔) ไม้ดอกไม้ประดับ โดยนำไม้ดอกไม้ประดับจำนวนหลายชนิดและหลายพันธุ์มาทำการวิจัย พัฒนาพันธุ์ และทดลองปลูก อาทิ คาร์เนชัน แกลดิโอลัส และซิมบิเดียม เพื่อทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ ปัจจุบันส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกรปลูกเบญจมาศ กุหลาบ ไม้ดอกไม้ประดับ และไม้ถุง ไม้กระถางมากกว่า ๕๐ ชนิด

(๕) กาแฟอาราบิก้า การวิจัยเพื่อหาพันธุ์ต้านทานโรคราสนิม และการศึกษาด้านการปฏิบัติรักษาการปลูกกาแฟอาราบิก้าบนพื้นที่สูง และการพัฒนาคัดเลือกสายพันธุ์กาแฟที่มีรสชาติดี (๖) ชาพันธุ์อุ้งหลงเบอร์ ๑๒ และอุ้งหลงก้านอ่อน โดยได้จัดทำเป็นแปลงวิจัยทดสอบพันธุ์ในพื้นที่โครงการหลวงก่อน ต่อมาจึงได้ขยายผลส่งเสริมไปให้เกษตรกรปลูกต่อไป (๗) การปรับปรุงพันธุ์และขยายพันธุ์พืช เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์พืชจากพันธุ์ของโครงการหลวง และขยายพันธุ์โดยใช้ท่อนพันธุ์ที่ดีและเหมาะสมไว้ใช้ส่งเสริมให้กับเกษตรกร ซึ่งช่วยลดการนำเข้าพันธุ์จากต่างประเทศ และลดต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกร (๘) ชีวภัณฑ์ป้องกันกำจัดศัตรูพืช เริ่มงานวิจัยและพัฒนาชีวภัณฑ์ป้องกันกำจัดศัตรูพืชเพื่อทดแทนการใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชในพื้นที่โครงการหลวง ต่อมาได้ทดลองผลิตในระดับห้องปฏิบัติการ และจำหน่ายให้เกษตรกรใช้ในราคาต้นทุน ปรากฏว่าเมื่อเกษตรกรนำไปใช้แล้วได้ผลดี จึงเป็นที่นิยมและมีความต้องการมากขึ้น (๙) กัญชง พืชที่มีจุดเริ่มต้นจากพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง สู่การวิจัย พัฒนาการปลูก และแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกัญชงสามารถสร้างรายได้ให้เกษตรกรและชุมชน และรักษาคุณค่าของงานหัตถกรรมท้องถิ่นที่สวยงามและทรงคุณค่า และ (๑๐) พืชพระราชทานจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี เอลเดิลไวส์ และเจนเทียน พืชต่างถิ่นจากเทือกเขาสูงเขตหนาว ศึกษาวิจัยและขยายพันธุ์เอลเดิลไวส์จนสามารถปลูกเลี้ยงให้ออกดอกได้ตลอดทั้งปี พัฒนาต่อยอดนำสารสกัดจากเอลเดิลไวส์พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เวชสำอาง รวมถึงพรรณพืชนานาชนิดจากพืชพระราชทานจากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิริวัณณวรี นารีรัตนราชกัญญา จำนวน ๑๘ ชนิด ๔๔ พันธุ์ นำมาศึกษาวิจัย และพัฒนาต่อยอด ตลอดจนรวบรวมไว้ในโรงเรียน “สิริวัณณวรี Botanical Garden” ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและจัดแสดงพันธุ์พืชเขตหนาวต่างถิ่น เพื่อการเรียนรู้แก่นักเรียน นักศึกษา เกษตรกร และประชาชนที่สนใจได้เข้าไปเยี่ยมชม

๒.๒) ด้านปศุสัตว์และประมง ระยะเวลาโครงการหลวงเริ่มทดลองและส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงไก่พันธุ์พื้นเมืองและสุกรพันธุ์พื้นเมือง เพื่อบริโภคในครัวเรือน ต่อมาได้วิจัยการเลี้ยงแกะ ผึ้ง รวมถึงการวิจัยและพัฒนาไก่พื้นเมืองลูกผสม ไก่เบรต ไก่กระดูกดำ สุกรพันธุ์พื้นเมืองลูกผสมและควายนม เพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายหากมีผลผลิตเหลือ ตลอดจนการศึกษาวิจัยการผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์เพื่อใช้เป็นพลังงานทดแทนก๊าซ LPG หรือไม้ฟืน และการใช้ประโยชน์จากวัสดุรองพื้นคอกหมูหลุมเป็นปุ๋ยสำหรับงานประมง โครงการหลวงร่วมกับกรมประมงเริ่มดำเนินการวิจัยและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเศรษฐกิจบนพื้นที่สูงของโครงการหลวง โดยการทดลองเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ เพื่อลดการนำเข้าจากต่างประเทศได้สำเร็จ และเป็นที่ต้องการของตลาด ได้แก่ ปลาเรนโบว์เทราต์ ปลาสเตอร์เจียน ซึ่งปลาสเตอร์เจียนนิยมนำไขมาทำคาเวียร์

๒.๓) ด้านทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม โครงการหลวงเริ่มดำเนินงานวิจัยเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าไม้ในพื้นที่สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ โดยนำพันธุ์ไม้โตเร็วจากสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) มากกว่า ๒๐ ชนิด มาทดลองปลูกเป็นระยะเวลากว่า ๑๒ ปี พบว่าเป็นพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมเพียง ๔ ชนิด ๒๐ พันธุ์ ต่อมาได้นำไปส่งเสริมให้ชุมชนชาวเขาในพื้นที่ ปลูกเป็นป่าชาวบ้านภายใต้โครงการป่าชาวบ้านในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งสอดคล้องตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เรื่องการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ในพื้นที่โครงการหลวง

๒

ศาสตร์พระราชทาน เพื่อการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง

๒.๕) การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผลิตผลทางการเกษตร เมื่อปริมาณผลิตผลที่ได้จากการวิจัยและนำไปส่งเสริมให้แก่เกษตรกรมีมากขึ้น ได้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ที่จำหน่ายผลิตผลทางการเกษตรผ่านพ่อค้าคนกลาง เพราะถูกกดราคาเป็นอย่างมาก จึงมีการจัดตั้งโรงงานผลิตอาหารสำเร็จรูปแห่งแรกที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อช่วยให้เกษตรกรจำหน่ายผลิตผลให้ได้ราคาสูงขึ้น และดำเนินการวิจัยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชนิดอื่น ๆ เพื่อการอุปโภคและบริโภค อาทิ การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์สตรอว์เบอร์รี และไม้ผลเขตหนาวอื่น ๆ รวมทั้งพืชสมุนไพร ธัญพืช และพืชผักต่าง ๆ ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตผล และตั้งโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูปที่ ๑ ณ อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เพื่อช่วยเหลือด้านการรับซื้อผลิตผลจากพืชที่ส่งเสริมในราคาเป็นธรรม โดยนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ในเครื่องหมายการค้า “ดอยคำ” เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตผลทางการเกษตร ตลอดจนการจัดหาช่องทางกระจายสินค้าสู่ตลาด รวมถึงจัดให้มีการค้นคว้า วิจัย และพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารตามแนวพระราชดำริ “อุตสาหกรรมเกษตรเพื่อการพัฒนาชนบท” ต่อมามีการตั้งโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป ขึ้นอีกจำนวน ๓ แห่ง ด้วยวัตถุประสงค์เดียวกัน

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำริให้สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ รับช่วงดำเนินกิจการโรงงานหลวงฯ ต่อจากมูลนิธิโครงการหลวง โดยจัดตั้งเป็นนิติบุคคลภายใต้ชื่อ “บริษัท ดอยคำผลิตภัณฑ์อาหาร จำกัด” เพื่อดำเนินกิจการในรูปแบบธุรกิจ เพื่อสังคม (Social Business) บริษัทฯ จึงเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการสร้างสุขให้สังคมด้วยการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

๒.๕) การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อลดการสูญเสียของผลิตผล เริ่มดำเนินการศึกษาวิจัยโดยจัดทำดัชนีเก็บเกี่ยวและชันมาตรฐานของผลิตผลโครงการหลวง ต่อมามีการวิจัยเรื่องห้องเย็นธรรมชาติ (Passive cooling) และได้สร้างห้องเย็นธรรมชาติขึ้นที่สถานีเกษตรหลวงอ่างขางเพื่อใช้เก็บรักษาผลิตผล รวมถึงการวิจัยเพื่อศึกษาคุณภาพ การลดการสูญเสีย และรักษาคุณภาพของผลิตผลโครงการหลวง นอกจากนี้ยังมีการวิจัยเพื่อปรับปรุงการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวทั้งระบบ

๒.๖) ด้านการตลาด เมื่อผลผลิตมีมากขึ้นจึงเริ่มนำผัก ผลไม้ และดอกไม้เขตหนาว ซึ่งปลูกเพื่อทดแทนฝิ่น ออกจำหน่ายในจังหวัดเชียงใหม่และกรุงเทพฯ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยระบบการตลาดที่เหมาะสมสำหรับสินค้าโครงการหลวง เพื่อรองรับการดำเนินงานด้านการตลาด โดยได้วิจัยเรื่องการตลาดสินค้าเกษตรบนพื้นที่สูง การกำหนดราคาและส่วนเหลือมการตลาด ประเมินพฤติกรรมและความเห็นของผู้ซื้อ ตลอดจนผลกระทบจากการค้าเสรี ซึ่งเป็นการช่วยเหลืออย่างครบวงจรตั้งแต่การผลิตจนถึงการตลาด

๓) งานพัฒนาทางเลือกอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ในระยะแรกการศึกษาวิจัยและพัฒนาชุมชนชาวเขาดำเนินงานในพื้นที่เพียงไม่กี่แห่ง ต่อมาเมื่อองค์ความรู้ของโครงการหลวงและผลงานวิจัยในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มีความก้าวหน้ามากขึ้น จึงนำไปสู่การพัฒนาทางเลือกที่มีการจัดให้เป็นระบบของการพัฒนาทางเลือก การให้ความรู้ คำแนะนำแก่ชุมชนชาวเขาเพื่อนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากชุมชนชาวเขาอย่างยินยอมพร้อมใจ เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน โดยในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งหน่วยปฏิบัติการโครงการหลวงในพื้นที่ชุมชนชาวเขาในพื้นที่ทุรกันดารขึ้น เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขา ลดการปลูกฝิ่น และฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งระยะแรกใช้งบประมาณดำเนินงานจากพระราชทรัพย์ที่ทรงพระราชทาน ในการเริ่มงานพัฒนาชุมชนชาวไทยภูเขา ในลักษณะการพัฒนาหมู่บ้านเชิงบูรณาการร่วมกับชุมชนชาวเขา โดยมีอาสาสมัครจากหน่วยงานราชการเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการหลวงแต่ละแห่ง ต่อมาจึงมีการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐทั้งจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นมากขึ้น จึงเรียกหน่วยปฏิบัติการของโครงการหลวงว่า **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง”** มีคณะอาจารย์และนักวิชาการจากหน่วยราชการต่าง ๆ มาเป็นอาสาสมัครปฏิบัติงานและรับผิดชอบในการบริหารโครงการในพื้นที่แต่ละแห่ง เพื่อพัฒนาชุมชนชาวเขาในพื้นที่ต่าง ๆ ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ กรมประชาสัมพันธ์ กรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานเกษตรภาคเหนือ และกรมส่งเสริมการเกษตร

องค์การสหประชาชาติ ให้การสนับสนุนการพัฒนาบนพื้นที่สูง โดยในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณและส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยเหลือด้านการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชนบนพื้นที่สูง ภายใต้โครงการป้องกันและกำจัดพืชเสพติด (United Nation/Thai Program for Drug Abuse Control : UNPDAC) ในการสร้างสถานีวิจัย ฝึกอบรม พัฒนา และส่งเสริมอาชีพ จำนวน ๖ สถานี ได้แก่ สถานีวิจัยและฝึกอบรมการเกษตรขุนช่างเคี่ยน ขุนวาง แม่เฒ่า บ้านพุย ดอยสามหมื่น และบ้านคุ้ม โดยคณะเกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้สนับสนุนคณาจารย์เป็นอาสาสมัครทำงานในฐานะผู้ประสานงานโครงการและหัวหน้าสถานีฯ ภายใต้โครงการดังกล่าว นับเป็นการเริ่มต้นของโครงการพัฒนาทางเลือกเพื่อทดแทนการปลูกพืชเสพติด (Alternative Development Programs) ของ UNODC ในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือในการพัฒนาเกษตรที่สูงกับประเทศต่าง ๆ อาทิ โครงการเกษตรที่สูงไทย-ออสเตรเลีย (Thai-Australian Highland Agricultural Project : TAHAP) ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ - ๒๕๑๗ โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน (Thai-German Highland Development Programme: TG-HDP) ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ - ๒๕๔๑ และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย-นอร์เวย์ โครงการดอยยาว-ผาหม่น (DP-HDP) เพื่อพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบการทำเกษตรและการปลูสดัชนีของเกษตรกรบนพื้นที่สูง

การเริ่มงานของโครงการหลวงในการพัฒนาชุมชนชาวไทยภูเขาในพื้นที่สูงต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นมาตามลำดับ และในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปลี่ยนสถานภาพโครงการหลวง เป็น **“มูลนิธิโครงการหลวง”** เพื่อให้ดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง และเมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๓๕ คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้จัดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการหลวงตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นต้นมา พร้อมทั้งมีมติเห็นชอบการแต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานและสนับสนุนงานโครงการหลวง มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ ทำหน้าที่ในการพิจารณากำหนดนโยบาย และแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับงานโครงการหลวง รวมทั้ง พิจารณากำหนดและอนุมัติแผนงาน งาน โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้ง งบประมาณรายจ่าย ให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของมูลนิธิโครงการหลวง เพื่อให้หน่วยงานร่วมบูรณาการของรัฐที่เกี่ยวข้องจำนวน ๒๖ หน่วยงาน รับผิดชอบดำเนินการทั้งในด้านวิชาการ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ

มูลนิธิโครงการหลวงดำเนินงานด้านการพัฒนาบนพื้นฐานความร่วมมือร่วมใจ พัฒนาตามสภาพปัญหา และสภาพชุมชน โดยการบูรณาการความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ทั้งในพื้นที่และส่วนกลาง ปัจจุบันมีพื้นที่ดำเนินงานครอบคลุมในพื้นที่ ๗ จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง พะเยา และตาก มีประชากรได้รับประโยชน์ รวม ๕๑๕ กลุ่มบ้าน ประชากร ๕๘,๙๗๓ครัวเรือน จำนวน ๒๑๗,๓๗๙ คน โดยมีผลการดำเนินงานพัฒนาทางเลือกแบบองค์รวมอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของมูลนิธิโครงการหลวง ดังนี้

๓.๑) งานพัฒนาด้านเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้

มูลนิธิโครงการหลวง ดำเนินงานวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาพันธุ์พืชใหม่และวิธีการเพาะปลูกที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งศึกษาและพัฒนาการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยให้ความสำคัญกับการลดการใช้สารเคมี ที่มีความปลอดภัยต่อเกษตรกรผู้เพาะปลูก ผู้บริโภค และเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรดิน น้ำ และป่าบนพื้นที่สูง นอกจากนี้ได้พัฒนาเข้าสู่มาตรฐานต่าง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและระดับนานาชาติ อาทิ การเป็นหน่วยงานต้นแบบในการพัฒนามาตรฐานการเพาะปลูกพืชในประเทศไทย ภายใต้มาตรฐานการเพาะปลูกที่ดี (GAP) โดยร่วมกับกรมวิชาการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งได้รับการรับรองมาตรฐาน Global GAP มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีกระบวนการตรวจสอบสารพิษตกค้างและกระบวนการควบคุมที่เข้มงวด ตลอดจนนโยบายให้เกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงลดปริมาณการใช้สารเคมีด้วยการใช้ชีวภัณฑ์ทดแทน เพื่อเป็นการควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิตก่อนส่งจำหน่ายให้ผู้บริโภค

เมื่อปริมาณผลผลิตที่ได้จากการวิจัยและนำไปส่งเสริมให้แก่เกษตรกรมีมากขึ้น แต่เกษตรกรประสบปัญหาไม่มีช่องทางในการจำหน่ายผลผลิต ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ โครงการหลวงจึงได้**จัดตั้งฝ่ายการตลาด** เพื่อทำหน้าที่ด้านการตลาดให้แก่เกษตรกรชาวไทยภูเขาในพื้นที่ของโครงการหลวง ให้มีการจำหน่ายผลผลิตตามระบบกลไกการตลาดที่ยุติธรรม รวมทั้งการขนส่งสินค้า และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว โดยมีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อให้เกษตรกรมีช่องทางจำหน่ายผลผลิตโดยเฉพาะผลผลิตชนิดใหม่ที่เป็นผลจากงานวิจัย (๒) เพื่อให้เกษตรกรมีการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและมีการพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลผลิตที่ดี และ (๓) เพื่อให้สินค้าซึ่งเป็นผลผลิตจากพืชเขตหนาวและผลิตภัณฑ์ของเกษตรกรชาวเขาเป็นที่รู้จักของผู้บริโภค โดยโครงการหลวงรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรตามราคาและภาวะตลาดทั่วไป นำไปจำหน่ายโดยไม่หวังผลกำไร โดยส่วนต่างที่ได้นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ในลักษณะการตลาดเพื่อสังคม โดยในระยะเริ่มแรกโครงการหลวงได้กำหนดตราสินค้าให้แก่ผลผลิตทุกประเภทที่เป็นผลมาจากการดำเนินงานการพัฒนาและส่งเสริมเพื่อทดแทนฝิ่นของโครงการหลวง ในชื่อตราสินค้าว่า “ดอยคำ” ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อเป็นตรา “โครงการหลวง” ทั้งที่เป็นผลผลิตสดจากดอย สินค้าแปรรูป สินค้าหัตถกรรม และสินค้าอื่น ๆ มากกว่า ๑,๗๐๐ รายการ วางจำหน่ายในร้านโครงการหลวง ๑๗ แห่ง ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ซึ่งช่วยลดการนำเข้าพืชเขตหนาวและกิ่งหนาวจากต่างประเทศ รวมทั้งสามารถส่งออกผลผลิตไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ซึ่งเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจภายในประเทศ นอกจากนี้โครงการหลวงยังได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพนอกภาคเกษตร เช่น งานหัตถกรรมที่มาจากวัฒนธรรม หรือภูมิปัญญาชนเผ่า เพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือนจากการจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ

๖

ศาสตร์พระราชานำการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง

การพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว โครงการหลวงได้จัดตั้งศูนย์ผลิตผลโครงการหลวงที่เชียงใหม่และกรุงเทพฯ เพื่อการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว โดยการพัฒนากระบวนการผลิตด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ Pre-cooling และ Vacuum-cooling เพื่อรักษามาตรฐานและคุณภาพของผลผลิต ภายใต้มาตรฐาน GMP และ HACCP และสามารถตรวจสอบย้อนกลับถึงเกษตรกรผู้ผลิตได้ (Traceability system) รวมทั้งได้ตั้งศูนย์ผลิตผลโครงการหลวงในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่รวบรวมและคัดคุณภาพผลผลิตของเกษตรกร รวมถึงการบรรจุ ก่อนขนส่งมายัง “ศูนย์ผลิตผลโครงการหลวง” ในจังหวัดเชียงใหม่และกรุงเทพฯ หรือส่งตรงไปยังลูกค้าในจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้งการจัดการระบบโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้บริโภคได้บริโภคผลผลิตที่สด สะอาด และปลอดภัย

๓.๒) งานพัฒนาตำบลสังคม

มูลนิธิโครงการหลวงมุ่งดำเนินงานพัฒนาด้านสังคมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานไว้ โดยมีรายละเอียดของงานพัฒนาด้านสังคม ดังนี้

(๑) การพัฒนาและส่งเสริมด้านการศึกษา มุ่งเน้นเรื่องการศึกษาขั้นพื้นฐาน พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) ในพื้นที่ห่างไกลและพื้นที่โครงการหลวงให้เยาวชนชาวเขาได้รับการศึกษาอย่างน้อยในระดับขั้นพื้นฐาน พร้อมทั้งพัฒนาให้เกษตรกรได้รับความรู้และสามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้และเทคโนโลยี ทั้งด้านการเกษตร การตลาด สังคม และสิ่งแวดล้อม ได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น โครงการหลวงร่วมกับสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ดำเนินโครงการห้องสมุดเคลื่อนที่สำหรับชุมชนชาวไทยภูเขา เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนชาวไทยภูเขาในพื้นที่โครงการหลวงรู้คุณค่าหนังสือและเพิ่มพูนความรู้ นอกจากนี้โครงการหลวงได้ส่งชาวเขาในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ เข้ารับการเรียนรู้และฝึกอบรมด้านการเกษตร ที่สถานีวิจัยและศูนย์ฝึกอบรมเกษตรที่สูงขุนช่างเคี่ยน ภายใต้การดูแลของคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นประจำทุกปี ปีละกว่า ๒๕๐ คน ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เข้าใจถึงผลกระทบจากการปลูกฝิ่น การปลูกพืชทดแทนฝิ่น และมีความรู้ในการปลูกพืชที่ถูกต้อง เหมาะสมภายใต้ระบบอนุรักษ์บนพื้นที่สูง ตลอดจนเข้าใจงานพัฒนาด้านการศึกษาแก่ชุมชนชาวเขา

(๒) การพัฒนาด้านสาธารณสุข มูลนิธิโครงการหลวงร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข และกลุ่มประชาอาสาเพื่อพัฒนาโครงการหลวง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตลอดจนหน่วยงานท้องถิ่นต่าง ๆ ให้บริการแพทย์เคลื่อนที่ และส่งเสริมด้านสุขอนามัย การวางแผนครอบครัวด้วยการคุมกำเนิด การให้ความรู้เรื่องยารักษาโรคต่าง ๆ แทนการใช้ฝิ่นภายในครัวเรือน การเสริมสร้างสุขอนามัยครัวเรือนที่ดีและถูกต้องในพื้นที่ชุมชน การสนับสนุนการจัดกิจกรรมหมู่บ้านสะอาด และร่วมกับกรมประชาสัมพันธ์ เสริมสร้างความรู้ให้ชุมชนชาวเขาตระหนักว่าฝิ่นเป็นสิ่งผิดกฎหมาย และดำเนินงานพัฒนาศักยภาพองค์กรชุมชนในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด

(๓) การพัฒนาและส่งเสริมการรวมกลุ่มพึ่งพาตนเองของชุมชน พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานทุนทรัพย์ให้แก่ราษฎรบ้านป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ขาดแคลนข้าวบริโภค จำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท เพื่อจัดตั้งธนาคารข้าว และทรงรับสั่งว่า “เป็นธนาคารข้าวแห่งแรกของโลก” เพื่อให้ชาวเขาที่ขาดแคลนข้าวไว้กัยืมข้าวไปบริโภคหรือเพาะปลูก โดยให้ใช้คืนได้หลังฤดูเก็บเกี่ยวต่อไป นับเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมการรวมกลุ่มพึ่งพาตนเองภายในชุมชน นอกจากนี้ได้พัฒนาและส่งเสริมการรวมกลุ่มในชุมชนในรูปแบบอื่น ๆ อาทิ สหกรณ์การเกษตร กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มชุมชนพึ่งพาตนเอง รวมทั้งการจัดฝึกอบรมทักษะการวางแผนพึ่งพาตนเองในชุมชน

(๔) การพัฒนาการเรียนรู้งานโครงการหลวง มูลนิธิโครงการหลวงให้บริการด้านการเรียนรู้ งานพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงเพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการสนับสนุนการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการบริหารจัดการโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มูลนิธิโครงการหลวงได้จัดทำระบบฐานข้อมูล องค์ความรู้โครงการหลวง การพัฒนาศักยภาพของสถานีเกษตรหลวงและศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ที่มีผลการดำเนินงานโดดเด่นในแต่ละด้าน ให้เป็นศูนย์เรียนรู้บนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนด้านต่าง ๆ สำหรับให้นักเรียน นักศึกษา เกษตรกร นอกพื้นที่ ข้าราชการ นักวิชาการ และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานท้องถิ่น ตลอดจนผู้สนใจเดินทางมาศึกษา อบรม และดูงาน นอกจากนี้ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงได้ร่วมมือกับสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ในการขยายผลไปสู่ ชุมชนบนพื้นที่สูงอื่น ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

๓.๓) งานพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนชาวเขาส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร ทำการเพาะปลูกบนพื้นที่ไหล่เขาที่มีความลาดชันสูง ส่งผลให้เกิดการแผ้วถางป่าและการเผาต้นไม้ เพื่อทำไร่เลื่อนลอย และทำให้ทรัพยากรดินเกิดความเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว มูลนิธิโครงการหลวงร่วมกับกรมป่าไม้ ตั้ง “โครงการหลวง ป่าไม้” ขึ้นเพื่อดำเนินงานพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การควบคุมพื้นที่ทำการเกษตรที่ถูกต้อง การรณรงค์การปลูกป่าและให้ป่าฟื้นฟูตนเองได้ การชะลอและลดการพังทลายของดิน การสร้างระบบการอนุรักษ์น้ำ การสร้างฝายชะลอน้ำ รวมทั้งร่วมกับกรมพัฒนาที่ดิน ดำเนินงานอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่โครงการหลวงเพื่อป้องกันการชะล้างของดิน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้มีการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อกำหนดขอบเขต พื้นที่ใดควรจะเป็นป่า และพื้นที่ใดเป็นไร่หรือสวนเกษตร ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ มูลนิธิโครงการหลวงได้ส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกป่าชาวบ้านภายใต้โครงการป่าชาวบ้าน ในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อใช้ประโยชน์ในครัวเรือน ทดแทนการตัดไม้จากป่าธรรมชาติ นอกจากนี้มูลนิธิโครงการหลวงยังได้ร่วมกับชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมในด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ การสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นในพื้นที่ป่าต้นน้ำ และให้ชุมชนชาวเขามีน้ำไว้สำหรับอุปโภค บริโภค และการเกษตร ตลอดจนการจัดทำแนวกันไฟป่า

๓.๕) การพัฒนาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของโลก

มูลนิธิโครงการหลวง ตระหนักถึงความสำคัญของการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม การเกิดก๊าซเรือนกระจก และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จึงได้พัฒนาต้นแบบการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงเข้าสู่มาตรฐานชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน โดยมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดของเสียและก๊าซเรือนกระจกในปริมาณที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมจนเกิดความเสื่อมโทรมและสูญเสียสมดุล โดยมูลนิธิโครงการหลวง ดำเนินการร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และมหาวิทยาลัยมหิดล พัฒนาเกณฑ์การประเมินและตัวชี้วัด รวม ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการเกษตร ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าไม้ ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในชุมชน และด้านความเข้มแข็งของชุมชนในการรองรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อยกระดับคุณภาพและสร้างมาตรฐานให้แก่ชุมชนบนพื้นที่สูง ซึ่งนับได้ว่าเป็นการพัฒนามาตรฐานชุมชนคาร์บอนต่ำบนพื้นที่สูงเป็นแห่งแรกของไทย ปัจจุบันมีชุมชนโครงการหลวง ๒๑ ชุมชน ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเป็นต้นแบบชุมชนโครงการหลวงคาร์บอนต่ำและยั่งยืน

๓

**คุณูปการ
ของโครงการหลวง
ต่อสถานะทางสังคม เศรษฐกิจ
และสิ่งแวดล้อม**

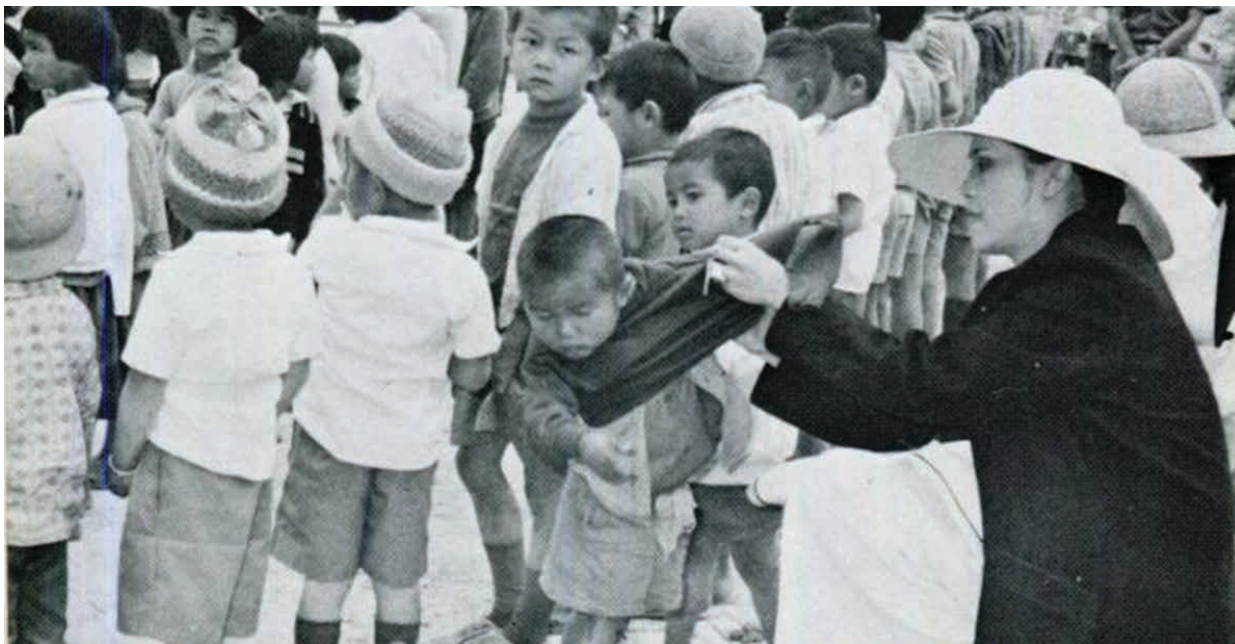
๓

ศูนย์การเรียนรู้โครงการหลวงต่อสภากาชาดไทย และสิ่งแวดล้อม

๓.๑

การเป็นแบบอย่างที่ดีของการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูง ตามรูปแบบของโครงการหลวง

มูลนิธิโครงการหลวง ดำเนินงานวิจัยและพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ด้วยการยึดถือตามวิถีปฏิบัติงานที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน เพื่อพัฒนาให้ชุมชนโครงการหลวงมีความสมดุลในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม นำมาซึ่งความสำเร็จในการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวเขา ลดการปลูกฝิ่น จากการพัฒนาอาชีพบนฐานความรู้ มีพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ให้เกษตรกรเลือกประกอบอาชีพตามความเหมาะสม มีมาตรฐานการเพาะปลูกที่ดี มีระบบการดูแลรักษา และการจัดการผลผลิตที่ดี รวมทั้งเกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูหัตถกรรมของชุมชนบนพื้นที่สูง และผลิตผลทางการเกษตรชนิดต่าง ๆ มาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของคนและชุมชน มีแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม รวมทั้งได้สนับสนุนการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำ ปลูกป่าชาวบ้าน ฟื้นฟูและปลูกป่าต้นน้ำลำธาร โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การรักษาคุณภาพน้ำในลำธาร และการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์อย่างยั่งยืน ภายใต้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานราชการ ทั้งจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น รวมไปถึงภาคเอกชนต่าง ๆ ตลอดจนการให้บริการการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร บุคลากรมูลนิธิโครงการหลวง และบุคคลทั่วไปที่สนใจทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

การพิจารณาบริบทแห่งการเปลี่ยนแปลงตามแนวทางการพัฒนาของโครงการหลวง จากงานทั้ง ๓ ด้านที่มีความเชื่อมโยงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างครบวงจร และการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนชาวเขาบนพื้นที่สูงในพื้นที่ชายขอบของประเทศ เป็นนัยสำคัญที่สามารถชี้ให้เห็นถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งโครงการหลวง ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้

๑) ราษฎรชาวเขามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีจิตสำนึกและตระหนักในบทบาทที่สำคัญต่อการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ต้นน้ำของประเทศ มีความภูมิใจ มีศักดิ์ศรี และมีความเท่าเทียมทางสังคมเทียบเท่าประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ทั่วประเทศ

๒) การแก้ไขปัญหาเสียดิน ได้รับความสำเร็จอย่างยิ่ง สมดังพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เนื่องจากเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีตามแนวทางการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมและบูรณาการ

๓) การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สภาพทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และพื้นที่ป่าต้นน้ำได้รับการดูแลรักษาอย่างมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนชาวเขาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และเครือข่ายการพัฒนาต่าง ๆ ให้มีความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน

๔) การพัฒนาการเกษตรบนพื้นที่สูง สามารถทำให้ พืชผัก ไม้ผล ไม้ดอก ไม้ประดับเมืองหนาวกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ สามารถสร้างรายได้ที่เหมาะสมให้แก่เกษตรกร ชุมชน และเศรษฐกิจภาพรวมของประเทศ อีกทั้งสามารถทดแทนการนำเข้าพืชผัก ผลไม้เมืองหนาวได้อีกด้วย

ภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงในระยะ ๕๕ ปี ของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โครงการหลวง

เริ่มต้น	ปัจจุบัน
<ul style="list-style-type: none"> การปลูกฝิ่นบนที่สูงทั่วไป 	<ul style="list-style-type: none"> การปลูกฝิ่นหมดไปจากพื้นที่โครงการหลวง ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เพิกถอนประเทศไทยออกจากประเทศที่เป็นผู้ผลิตและลำเลียงยาเสพติดรายสำคัญ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗
<ul style="list-style-type: none"> ชาวเขาปลูกข้าว ข้าวโพด และทำพื้นเมืองเพื่อยังชีพและเป็นรายได้ 	<ul style="list-style-type: none"> ชาวเขาปลูกพืชทางเลือกและเลี้ยงสัตว์มากกว่า ๓๗๖ ชนิด ได้แก่ พืชผัก ไม้ผล ไม้ดอก พืชไร่ ชา กาแฟ และสมุนไพร ตลอดจนเลี้ยงไก่ และควายนม เพื่อยังชีพและเป็นรายได้
<ul style="list-style-type: none"> การทำไร่เลื่อนลอยและการปลูกพืชแบบดั้งเดิม การถางป่า การตัด การฟัน และเผาป่า จนเป็นภูเขาหัวโล้น 	<ul style="list-style-type: none"> การถางป่า การตัด ฟัน และเผาป่า การทำไร่เลื่อนลอยและการปลูกพืชแบบดั้งเดิมหมดไป โดยทดแทนด้วยการปลูกพืชในระบบที่เหมาะสม เกษตรกรชาวเขาปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ผลผลิตทางการเกษตรได้รับการรับรองมาตรฐานการเพาะปลูกที่ดี และเกษตรกรอินทรีย์จากทั้งในประเทศและมาตรฐานนานาชาติ การวางแผนการใช้ที่ดิน ระบบการอนุรักษ์ดินและน้ำ และปลูกหญ้าแฝกครอบคลุมในทุกพื้นที่ของโครงการหลวง เกษตรกรปลูกป่าชาวบ้าน และมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและรักษาป่าต้นน้ำลำธาร
<ul style="list-style-type: none"> ชาวเขามีความยากจน แร้นแค้น พึ่งพารายได้จากฝิ่น และของป่าเพื่อยังชีพ 	<ul style="list-style-type: none"> เกษตรกรชาวเขามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีรายได้จากการทำการเกษตรเพื่อทดแทนฝิ่น โดยมีรายได้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานของประเทศไทย
<ul style="list-style-type: none"> การศึกษาต่ำ และขาดโอกาสทางการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> ชาวเขาได้รับการพัฒนาการศึกษาที่สูงขึ้นตามมาตรฐานการศึกษาของประเทศไทย ชาวเขาได้รับความรู้เสริมจากการฝึกอบรมและพัฒนาเฉพาะด้าน
<ul style="list-style-type: none"> การสาธารณสุขต่ำกว่ามาตรฐาน 	<ul style="list-style-type: none"> สุขอนามัยของชาวเขาได้รับการพัฒนาดีขึ้นและเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน
<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนชาวเขาอยู่ห่างไกล และทุรกันดาร 	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนชาวเขาได้รับการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานอย่างทั่วถึง
<ul style="list-style-type: none"> การพัฒนาที่ขาดรูปแบบหลักการ และวิธีการที่ดี 	<ul style="list-style-type: none"> ผู้มาเรียนรู้ด้านการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ปีละกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คน การเกิดรูปแบบการปฏิบัติที่ดีตามโครงการหลวงโมเดล การเป็นต้นแบบของการพัฒนาทางเลือกแบบองค์รวมตามโครงการหลวงโมเดลไปสู่พื้นที่สูงอื่นในประเทศและต่างประเทศ อาทิ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา และราชอาณาจักรภูฏาน

การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า มูลนิธิโครงการหลวงสามารถดำเนินงานบรรลุเป้าหมายตามที่ได้ทรงตั้งพระราชหฤทัย คือ สามารถทำให้ชาวเขาเลิกปลูกฝิ่น โดยการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมบนพื้นที่สูง เพื่อเพิ่มประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ประเทศ อีกทั้งยังเป็นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พื้นที่ต้นน้ำของประเทศ และที่สำคัญที่สุด คือ สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของราษฎรชาวเขาให้ดีขึ้น พร้อมทั้งเสริมสร้างความภาคภูมิใจ ความมีศักดิ์ศรี และความเท่าเทียมในความเป็นคนไทยของราษฎรชาวเขาและราษฎรพื้นที่อื่น ๆ เพื่อนำไปสู่ความสงบสุขของสังคม ความมั่นคงในชีวิต และความร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนในแผ่นดินไทยและนานาชาติ

๓.๒

คุณูปการที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ

จากผลสำเร็จของรูปแบบการพัฒนาทางเลือกของโครงการหลวง ตลอดระยะเวลา ๕๕ ปี นับได้ว่าเป็นแนวปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาทางเลือก บนพื้นที่สูงแบบองค์รวมตามรูปแบบโครงการหลวง (Royal Project Model) นำไปสู่ความสำเร็จในการแก้ปัญหาการปลูกฝิ่น ความยากจนเรื้อรัง การทำไร่เลื่อนลอย และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง จากการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของโครงการหลวง ส่งผลให้เกษตรกร ชาวเขามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ ชุมชน ชาวเขามีความเข้าใจและร่วมมือในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีการบริหารจัดการโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ของชุมชน พื้นที่ปลูกฝิ่นลดลงจากปี พ.ศ. ๒๕๓๒/๒๕๓๓ เหลือเพียง ๑๒๙ เฮกตาร์ จากการสำรวจในปี พ.ศ. ๒๕๔๖/๒๕๔๗ (รายงานการสำรวจฝิ่น ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๗ - ๒๕๔๘ สำนักงาน ปปส.) และในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ถอนประเทศไทยออกจากรายชื่อประเทศที่เป็น ผู้ผลิตฝิ่นและยาเสพติดร้ายสำคัญ ส่งผลให้มูลนิธิโครงการหลวงได้รับการยอมรับและได้รับรางวัลเกียรติยศในการเป็นต้นแบบของการพัฒนา ทางเลือกบนพื้นที่สูงสำคัญต่าง ๆ ทั้งระดับในประเทศและนานาชาติ ได้แก่

๑) รางวัลเกียรติยศที่สำคัญระดับประเทศ

๑.๑) รางวัลโล่ประกาศเกียรติคุณ “การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง คาร์บอนต่ำและยั่งยืน” ในฐานะที่เป็นองค์กรที่ดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๒

๑.๒) รางวัลโล่ประกาศเกียรติคุณ “การประเมินการกักเก็บคาร์บอน ของการปลูกป่าบนพื้นที่สูง ณ สถานีเกษตรหลวงอ่างฟาง” ภายใต้โครงการ Low Emission Supporting Scheme ประเภทการจัดการป่าไม้ และพื้นที่สีเขียวขององค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒

๒) รางวัลเกียรติยศที่สำคัญระดับนานาชาติ

๒.๑) รางวัลแมกไซไซ (Ramon Magsaysay Award) สาขาความเข้าใจระหว่างประเทศ (International Understanding) ปี พ.ศ. ๒๕๓๑ โดยในตอนที่ถ่ายทอดของคำประกาศเกียรติคุณกล่าวว่า “จากการให้ความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลของนานาประเทศ และร่วมประสานโดยหลายหน่วยงานในชาติ โครงการหลวงได้มีส่วนช่วยลดยาเสพติดพิษร้ายแรงของโลกลง และยังช่วยยกระดับความมั่นคงอยู่ดีกินดีแก่ชนชาวเขาทั้งหลาย” และยังได้ช่วยฟื้นฟูและอนุรักษ์พื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารสู่ความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทั้งในประเทศและประชาชนทั่วโลก เป็นที่รู้จักแพร่หลายในบรรดาประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ในการให้ความร่วมมือกำจัดพืชเสพติดโดยสันติวิธี เป็นโครงการสร้างสรรค์และช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ

๓

คุณูปการของโครงการหลวงต่อสภาวการณ์สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

๒.๒) รางวัลเหรียญทองประกาศเกียรติคุณด้านสิ่งแวดล้อม โดยผู้อำนวยการใหญ่โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) ทูลเกล้าฯ ถวาย พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ จากการทรงเป็นผู้นำ และพระราชทานแนวพระราชดำริและโครงการต่าง ๆ เพื่อปกป้องและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นมรดกของชาติ

๒.๓) รางวัลเหรียญทองเพื่อสฤติคุณ
ด้านการป้องกันแก้ปัญหาสาเสพติด โครงการควบคุมยาเสพติดของสหประชาชาติ (UNDCP) ได้ทูลเกล้าฯ ถวาย พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ตามที่ได้ตระหนักถึงผลสำเร็จในการพัฒนาทางเลือกตามรูปแบบของโครงการหลวง เพื่อลดปัญหาการปลูกฝิ่น และยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาให้ดีขึ้น

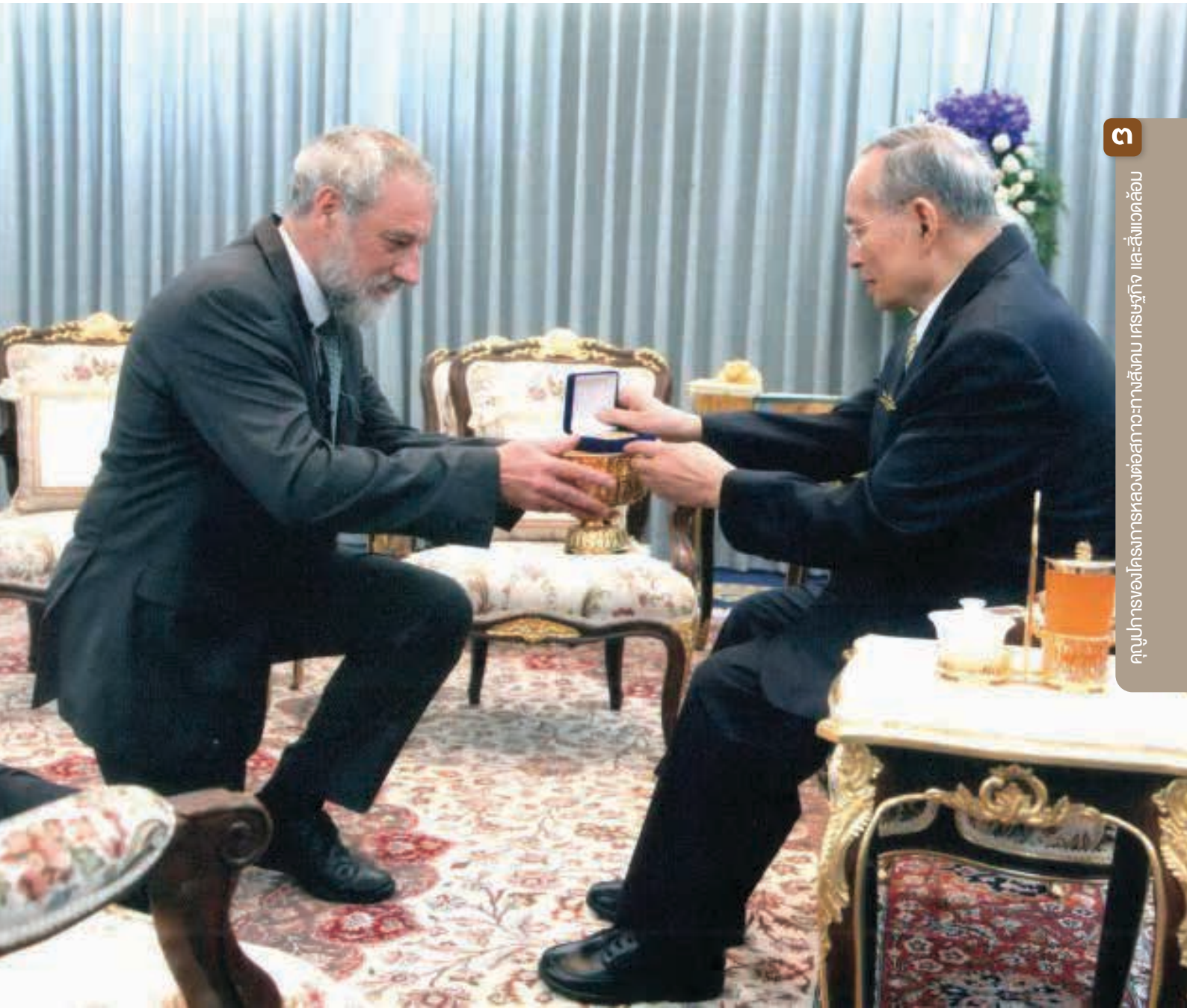

๒.๔) รางวัล The Colombo Plan โดยองค์กร The Colombo Plan : Drug Advisory Program (DAP) ซึ่งเป็นองค์กรที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา เพื่อร่วมมือแก้ไขปัญหายาเสพติดในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ได้มอบรางวัล The Colombo Plan ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ในฐานะเป็นองค์กรเดียวของโลก ที่แก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นในเชิงสร้างสรรค์เป็นผลสำเร็จ

๒.๕) รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์

โดยโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) : ซึ่งเลขาธิการสหประชาชาติ (UN) ทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ จากฐานะที่ทรงอุทิศพระองค์เพื่อการพัฒนามนุษย์อย่างต่อเนื่องโดยไม่แบ่งแยกสถานะ และรับฟังปัญหาความทุกข์ยากของราษฎร และพระราชทานแนวทางการดำรงชีวิต เพื่อให้ราษฎรสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ดังแนวทางที่พระราชทานให้โครงการหลวงว่า ช่วยชาวเขาเพื่อมนุษยธรรม

๓

ศูนย์การเรียนรู้โครงการหลวงต่อสภาวการณ์สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

๒.๖) รางวัลวันดินโลก (World Soil Day Award) โดยที่ประชุมขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ครั้งที่ ๑๔๔ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ มีมติสนับสนุนและร่วมกันผลักดันให้มีการจัดตั้ง “วันดินโลก” ในวันที่ ๕ ธันวาคม ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพ เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ และถวายราชสดุดีพระเกียรติคุณ สืบเนื่องมาจากพระราชกรณียกิจด้านการจัดการทรัพยากรดินอย่างยั่งยืนของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จนเป็นที่ประจักษ์ไปทั่วโลก จึงเป็นที่มาให้สหภาพวิทยาศาสตร์ทางดินนานาชาติ มูลเกล้าฯ ถวายเหรียญรางวัลนักวิทยาศาสตร์ดินเพื่อมนุษยธรรม เป็นพระองค์แรกและพระองค์เดียวของโลก นอกจากนี้ประเทศไทยร่วมกับองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้จัดตั้งรางวัลวันดินโลก World Soil Day Award ขึ้น

๓.๓

คุณูปการของโครงการหลวงในมิติเศรษฐศาสตร์ สังคม สิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณูปการของโครงการหลวงที่มีต่อสังคมไทย มิติจากผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม” โดยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๕๔ ได้แสดงถึงข้อมูลจากกรณีวิเคราะห์ ในบริบททางด้านเศรษฐศาสตร์ จากมิติทั้ง ๕ ด้านของการดำเนินงานโครงการหลวงตลอด ๖ ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งสะท้อนถึงมูลค่าผลประโยชน์รวมทั้งหมด ที่เกิดจากการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของโครงการหลวง**ในระยะเวลากว่า ๖๐ ปี สามารถประเมินมูลค่า ณ ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๗ เก่ากับ ๑,๑๘๑,๒๔๐.๔๖ ล้านบาท** ประกอบด้วยมูลค่าที่เป็นตัวเงิน น้อยกว่ามูลค่าที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากมูลค่าผลประโยชน์ที่ไม่เป็นตัวเงินทางด้านสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาสังคม นั่นคือ โครงการหลวงก่อให้เกิดประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวเขามากกว่าประโยชน์ในด้านอื่น ๆ โดยเปรียบเทียบ ดังนี้

(๑) มูลค่าผลประโยชน์ด้านงานวิจัย ทั้งหมดประเมินได้ ๑๘,๙๙๐.๐๓ ล้านบาท โดยเป็นมูลค่าที่เป็นตัวเงิน มากกว่ามูลค่าที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งมีนัยสำคัญที่บ่งชี้ว่าผลประโยชน์ที่เกิดจากการขยายผลงานวิจัย มีค่ามากกว่าวงงบประมาณที่ใช้ ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพของการใช้งบประมาณด้านการวิจัย

(๒) มูลค่าผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินทางด้านเศรษฐกิจ ประเมินได้ ๔๙๕,๔๕๗.๗๕ ล้านบาท เป็นมูลค่าที่เป็นตัวเงิน (จากรายได้สุทธิและทรัพย์สินครัวเรือนเกษตรกร) มากกว่ามูลค่าที่ไม่เป็นตัวเงิน (จากรายได้สุทธิครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่เป็นเงินสด) มีนัยสำคัญคือ การพัฒนาการเกษตรบนพื้นที่สูงของโครงการหลวง ก่อให้เกิดการหมุนเวียนของกระแสเงินสดเป็นปริมาณมาก เมื่อเปรียบเทียบกับการเกิดขึ้นของมูลค่าที่ไม่เป็นตัวเงินในกระบวนการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของชุมชนชาวเขา

(๓) มูลค่าผลประโยชน์จากมิติสิ่งแวดล้อม เป็นมูลค่าที่มีสัดส่วนสูงสุด เมื่อเปรียบเทียบกับทุกมิติ การพัฒนา และเป็นมูลค่าที่ไม่เป็นตัวเงินทั้งหมดราว ๓๗๓,๗๗๘.๑๙ ล้านบาท ทั้งนี้เนื่องจากแนวทางการพัฒนาการเกษตรบนที่สูงของโครงการหลวง คือ การอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ โดยเฉพาะพื้นที่ ป่าต้นน้ำชั้นหนึ่ง ข้อบ่งชี้ที่ได้จากผลการวิเคราะห์ คือ มูลค่าผลประโยชน์จากการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้มีมูลค่า สูงสุด จะนำไปสู่การอนุรักษ์น้ำ ดันทุนในดิน และในที่สุด คือการเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดิน

(๔) มูลค่าผลประโยชน์จากมิติการพัฒนาสังคม ประเมินได้ ๒๕๘,๙๙๘.๕๖ ล้านบาท ประกอบด้วย มูลค่าที่เป็นตัวเงินมากกว่ามูลค่าที่ไม่เป็นตัวเงิน ข้อบ่งชี้ จากผลการวิเคราะห์ คือ การลดปัญหาเสพติดมีมูลค่า ทางการเงินสูงที่สุด พิจารณาจากรายได้ของเกษตรกร ชาวเขาที่เพิ่มขึ้นจากการปลูกพืชเมืองหนาวทดแทน การปลูกฝิ่น มีนัยสำคัญสะท้อนให้เห็นชัดเจนว่า การแก้ไขปัญหาเสพติดควรเริ่มต้นที่การสร้างทางเลือกอื่น ๆ ที่ดีกว่าปลูกฝิ่น ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าเป็น รูปแบบของ “การระเบิดจากข้างใน” คือ เตรียมความพร้อม ของชุมชนให้ชุมชนเข้มแข็งด้วยตนเอง และสามารถ ตัดสินใจเลือกแนวทางการปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

(๕) มูลค่าผลประโยชน์จากมิตินงานตลาด ประเมินมูลค่าเป็นตัวเงินได้ทั้งหมด ๓๔,๐๑๕.๙๓ ล้านบาท ซึ่งเกิดจากมูลค่าการจำหน่ายในประเทศ ขอบ่งชี้จากผลการวิเคราะห์ คือ งานด้านการตลาดในประเทศเป็นการสร้างตลาดรองรับผลผลิตจากเกษตรกรชาวเขาในพื้นที่โครงการหลวง ๗ จังหวัดในภาคเหนือ อีกทั้งเป็นการสร้างตลาดทดแทนการนำเข้าพืชผัก ไม้ผล และไม้ดอกเมืองหนาวที่มีศักยภาพ นับสำคัญคือ แนวทางการพัฒนาการเกษตรบนพื้นที่สูงของโครงการหลวงสามารถสะท้อนถึงการประกอบการทางธุรกิจการเกษตรที่สมบูรณ์ หรือการเกษตรแบบครบวงจรได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ มูลนิธิโครงการหลวง ยังคงดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูงในทุกมิติอย่างต่อเนื่อง ผลการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดมูลค่าทางการเงินเป็นจำนวนมหาศาล ซึ่งเป็นมูลค่าที่เกษตรกรโครงการหลวงได้รับประโยชน์โดยตรง และมีการเติบโตเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี การประเมินมูลค่าผลประโยชน์ที่เกิดจากการขยายผลงานวิจัยสู่การพัฒนาของมูลนิธิโครงการหลวง ตลอด ๕๕ ปี ก่อเกิดคุณูปการทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมรวมมากกว่า ๑,๑๘๑,๒๔๐.๔๗ ล้านบาท ดังนั้นมิติเศรษฐกิจ ก่อเกิดคุณูปการ รวมมากกว่า ๕๔๘,๔๖๓.๗๑ ล้านบาท มิติสังคม ก่อเกิดคุณูปการ รวมมากกว่า ๒๕๘,๙๙๘.๕๖ ล้านบาท และมิติสิ่งแวดล้อม ก่อเกิดคุณูปการรวมมากกว่า ๓๗๓,๗๗๘.๑๙ ล้านบาท

โครงการหลวงโมเดล เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ค

โครงการหลวงโมเดล เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความสำเร็จ จากการดำเนินงานพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงของโครงการหลวงตลอดระยะเวลา ๕๕ ปี เป็นที่ประจักษ์ว่า สามารถปรับเปลี่ยนชุมชนชาวเขาจากชุมชนพืชเสพติดและยากไร้ เป็นชุมชนที่ ลด ละ เลิก การปลูกฝิ่นและการใช้สารเสพติด ชุมชนมีความสุข สามารถพึ่งพาตนเอง สร้างความมั่นคงยั่งยืนแก่ประเทศโดยรวม สิ่งสำคัญที่นำทางให้โครงการหลวงไปสู่จุดหมายของความสำเร็จนั้น เกิดจากความเชื่อมั่นในพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ผู้ทรงเป็นผู้นำ เป็นหลักชัย และศูนย์รวมจิตใจของประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า และพร้อมที่จะปฏิบัติตามแนวทางพระราชทานของการพัฒนาทางเลือก เพื่อดูแลทุกข์สุขของอาณาประชาราษฎร์ ทรงเล็งเห็นสภาพปัญหาที่แท้จริงของแต่ละพื้นที่ โดยได้พระราชทานแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ด้วยความเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ผ่านการศึกษา วิจัย และทดลองปฏิบัติ จนเกิดเป็นแนวปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาพื้นที่สูงของโครงการหลวง จึงนับเป็นศาสตร์แห่งพระราชทานที่ก่อเกิดคุณูปการต่อชาวเขา ชาวเรา และชาวโลก

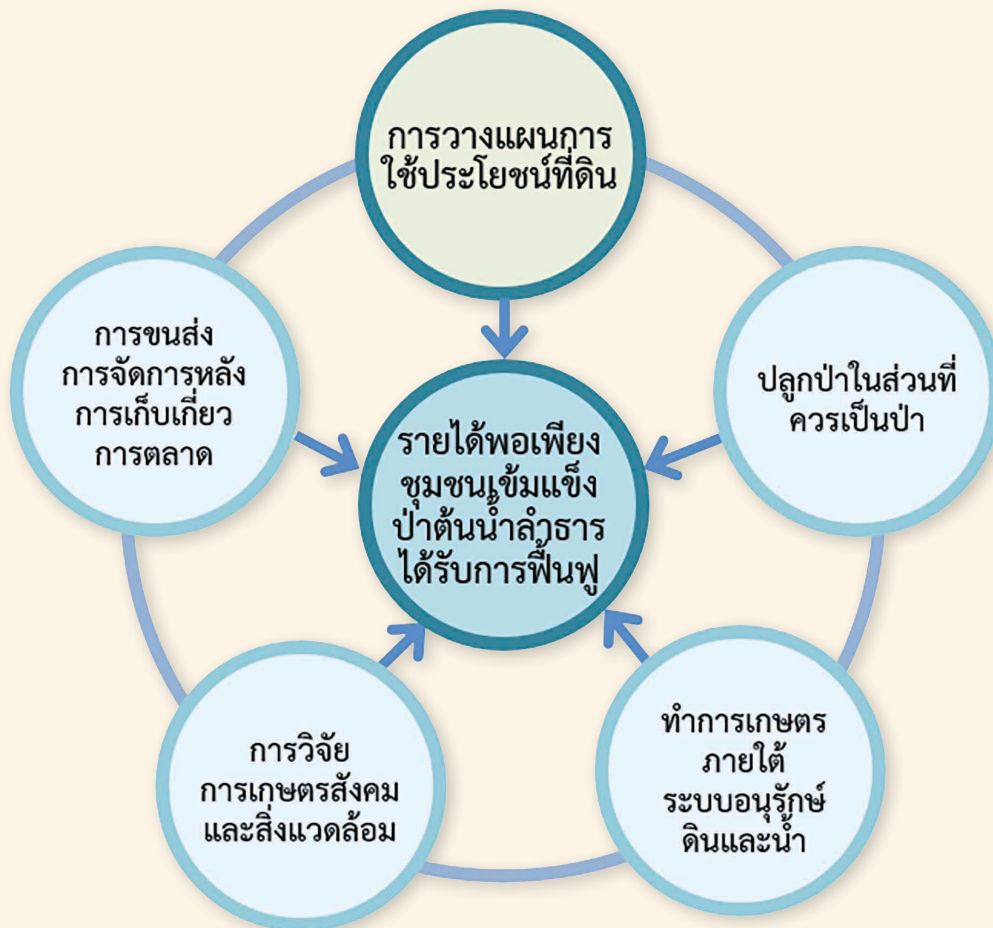

ศาสตร์แห่งพระราชทานที่มีจุดเริ่มต้นจากการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนเรื้อรังในพื้นที่สูง พิษเสียด และ การทำลายสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง ด้วยหลักการทรงงานที่ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” จากวิธีการระเบิดจากข้างใน เกิดเป็นรูปแบบการปฏิบัติงานที่ครบวงจรทั้งในมิติเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม และชุมชน เพื่อมุ่งสู่การเป็นสังคมที่มีความสุข สามารถพึ่งพาตนเอง และมีความมั่นคงและยั่งยืน ตลอดจนได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศ และระดับนานาชาติ ซึ่งแนวปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง มูลนิธิโครงการหลวง ได้ปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบททางสังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนบนพื้นที่สูง ของแต่ละช่วงเวลา โดยสามารถแบ่งระยะเวลาการพัฒนาในรูปแบบออกเป็น ๔ ระยะ ดังนี้

รูปแบบที่ ๑

ระยะเริ่มต้น : การควบคุมพื้นที่สูง โดยการจัดรูปที่ดิน

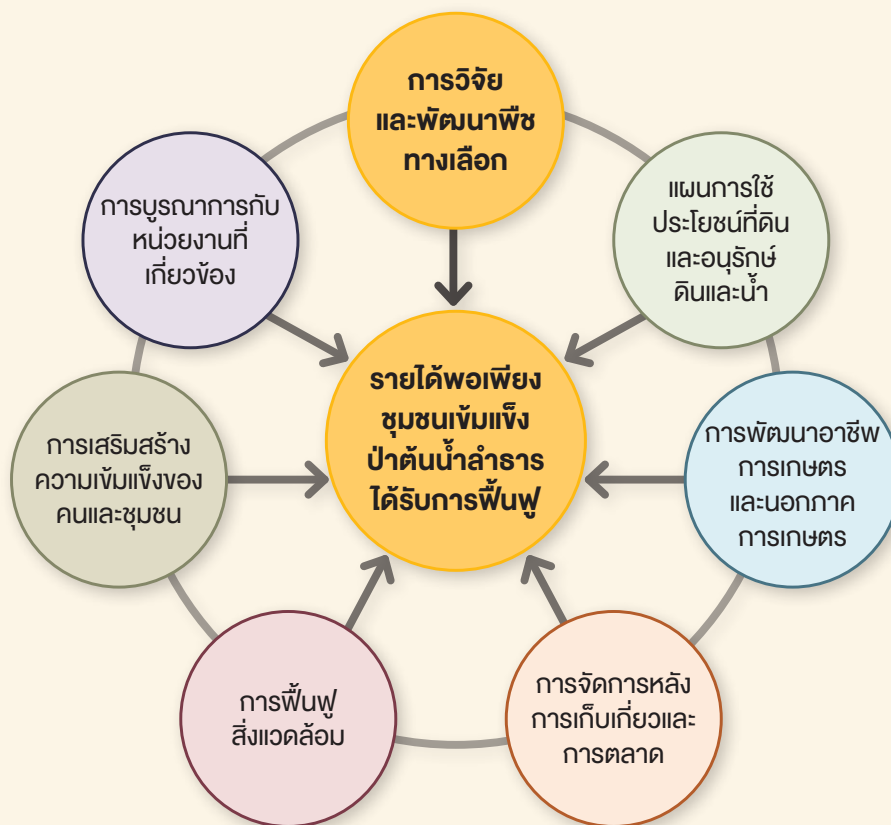
โมเดลโครงการหลวงในระยะเริ่มต้นจะเป็นการดำเนินงานตามขั้นตอนการดำเนินงานตามแนวทางพระราชทาน โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน ให้เหมาะสมกับการเพาะปลูกพืชทดแทน โดยลดพื้นที่การทำไร่เลื่อนลอย และกำหนดให้พื้นที่ป่าเป็นป่าโดยการปลูกไม้ ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี ต่อมาดำเนินงานวิจัยและพัฒนาการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เพื่อยังชีพ และเป็นรายได้ต่อไป

รูปแบบที่ ๒

บุกเบิก วิจัย พัฒนา : การศึกษาวิจัย และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

เนื่องจากพื้นที่บนที่สูงเป็นพื้นที่ใหม่ในการทำการเกษตร จึงจำเป็นต้องมีการศึกษา วิจัยในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดแนวพระราชทานสำคัญ คือ “เมื่อไม่รู้ต้องวิจัย” ดังนั้น โมเดลโครงการหลวงในรูปแบบที่ ๒ จึงเป็นการขยายงานจากรูปแบบที่หนึ่ง จากการกำหนดพื้นที่ของการทำการเกษตรจากพื้นที่ป่าไม้ สู่การวิจัย ศึกษา ทดลองในเชิงลึก และพัฒนาการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์เพื่อทดแทนผืน เพื่อเป็นพืชเชิงชีพและสร้างรายได้ ซึ่งได้นำผลการวิจัยไปปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนชาวเขาโดยเริ่มตั้งหน่วยปฏิบัติงานในพื้นที่ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปสู่การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูปและการพัฒนาผลิตภัณฑ์การเกษตร ตลอดจนการพัฒนาในมิติสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมและชุมชนบนพื้นที่สูง

รูปแบบที่ ๓

การพัฒนาตลาดเพื่อสังคม : สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิต

โมเดลโครงการหลวงในรูปแบบที่ ๓ จำเป็นต้องช่วยเหลือระบบตลาด เพื่อเกษตรกรมีรายได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้น โมเดลโครงการหลวงในรูปแบบที่ ๓ จึงเป็นการพัฒนาโมเดลที่ขยายพื้นฐานจากการยังชีพและเศรษฐกิจบนพื้นที่สูง สู่วัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งด้านเศรษฐกิจ การสร้างรายได้จากพืชเศรษฐกิจที่ปลูกทดแทนฝิ่น ด้านสังคมจากการพัฒนาด้านการศึกษา สาธารณสุข และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การพัฒนาด้านกายภาพบนพื้นที่สูง การคมนาคม และปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ อาทิ ถนน ไฟฟ้า ประปาภูเขา ด้านสังคมชุมชนและด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่า ดิน และน้ำ การพัฒนาการตลาด เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของโครงการหลวง ตลอดจนการพัฒนากระบวนการตลาดเพื่อประกันคุณภาพของสินค้าตามมาตรฐานการตลาดและการบริโภค ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของการพัฒนาอย่างองค์รวมตามวัตถุประสงค์ของโครงการหลวง “ช่วยชาวเขา ช่วยชาวเรา ช่วยชาวโลก” ซึ่งนำไปปฏิบัติในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและสถานีเกษตรหลวงทั้ง ๓๔ แห่ง

รูปแบบที่ ๔

การพัฒนารูปแบบของโครงการหลวงตามสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลก ในทุกมิติ : การปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในการพัฒนาพื้นที่สูง ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว) ทรงพระราชทานพระราโชบาย ในการสืบสาน รักษา และต่อยอดงานโครงการหลวง เพื่อพัฒนาพื้นที่สูงของประเทศไทยโดยรวมสู่ระดับนานาชาติ เข้าสู่ความเป็นสากลตามแนวทางโมเดลของการพัฒนาทางเลือก ซึ่งเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (UN-SDGs) ทั้ง ๑๗ ประการ ซึ่งมูลนิธิโครงการหลวงสามารถดำเนินงานได้อย่างครบถ้วน และเป็นแบบอย่างของการพัฒนาตามแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ต่อพื้นที่อื่นทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ ทำให้เกิดความสำเร็จตามกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก ในปี ค.ศ. ๒๐๓๐ จากการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนครอบคลุมในทุกมิติต่อไป

โมเดลของโครงการหลวงจึงเป็นแนวปฏิบัติที่ดี และเป็นไปตามแนวพระราชดำริพระราชทาน ๔ ประการ ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และด้วยหลักการ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ซึ่งรูปแบบการปฏิบัติงานของโครงการหลวง จึงมีวิวัฒนาการของการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมที่สำคัญของผู้ปฏิบัติงานในทุกภาคส่วน และรวมไปถึงชุมชนชาวเขา ยังส่งผลให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายสูงสุด คือ ความมั่นคงและยั่งยืนของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผลต่อความมุ่งมั่นในการพัฒนา เพื่อชาวเขา ชาวเรา และชาวโลกอย่างแท้จริง

โครงการหลวงโมเดล

โครงการหลวงโมเดล เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลของการพัฒนาตามแนวปฏิบัติพระราชทาน
ที่เรียกว่า “โครงการหลวงโมเดล (Royal Project Model)”
หรือแนวปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาทางเลือก เพื่อการ
พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง
อย่างยั่งยืนนี้ ทำให้ราษฎรในพื้นที่เลิกปลูกฝิ่น หันมา
ทำการเกษตรที่ถูกต้อง สร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง
แก่ชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ทรพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ได้รับการฟื้นฟูกลับคืนสู่
ความสมดุล สังคม และชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
เกิดความเข้มแข็ง เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และเป็น
แบบอย่างของการพึ่งพาตนเองบรรลุสู่จุดหมาย
ของความพอเพียง ความมั่นคง และความปลอดภัย
อย่างยั่งยืนตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมาย
ขององค์การสหประชาชาติในการพัฒนาที่ยั่งยืน

สืบสาน รักษา ต่อยอด..

งานพัฒนาทางเลือกที่มั่นคงและยั่งยืน
ตามรูปแบบของโครงการหลวง

๗๑

สืบสาน รักษา ต่อยอด... งานพัฒนาทางเลือกที่มั่นคงและยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง

๕.๑ สืบสาน... พระราโชบาย และการพัฒนาทางเลือกที่ยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์นายกกิตติมศักดิ์
มูลนิธิโครงการหลวง ทรงมีพระราชปณิธานที่จะสืบสาน
รักษา และต่อยอดงานโครงการหลวง ซึ่งกำเนิดขึ้นจาก
พระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขา ลดการปลูกฝิ่น และฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร
จึงมุ่งมั่นดำเนินงานวิจัย และพัฒนางานด้านต่าง ๆ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง
ของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาให้ชุมชนโครงการหลวง
อยู่ดีกินดี มีความสุข และยั่งยืน โดยเมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการมูลนิธิโครงการหลวงชุดใหม่
เพื่อสืบสาน รักษา และต่อยอดงานของโครงการหลวง เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง
และเป็นประโยชน์โดยรวมแก่ปวงประชา

การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนของโครงการหลวง นับเป็นยุทธวิธีในการปฏิบัติงาน เพื่อแก้ไขปัญหาการพัฒนาเกษตรที่สูง ได้แก่ แก้ไขปัญหาการปลูกพืชเสพติด ซึ่งเดิมแก้ไขโดยการใช้กฎหมายควบคุม ป้องกัน และปราบปรามเพียงด้านเดียว แต่การดำเนินงานแบบโครงการหลวง มุ่งเน้นการพัฒนาทางเลือกในการเกษตรแขนงต่าง ๆ ทดแทนพืชเสพติดโดยมีกฎหมายสากล และกฎหมายไทยกำกับการพัฒนาอย่างสอดคล้อง ช่วยแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ ความยากจน ความหวาดหวั่นด้วยการวิจัย พัฒนา ส่งเสริมการประกอบอาชีพด้านการเกษตรและนอภาคการเกษตร ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างเหมาะสม และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของคนและชุมชน

มูลนิธิโครงการหลวงมุ่งสืบสานงานตามแนวทางการดำเนินงานตลอดระยะเวลา ๕๕ ปีที่ผ่านมา ซึ่งกล่าวโดยรวมได้ว่า เมื่อชาวเขาเลิกการปลูกฝิ่นเปลี่ยนมาเป็นการปลูกพืชอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือน รวมทั้งปลูกพืชเขตหนาวและกิ่งหนวที่สร้างรายได้อย่างพอเพียง ซึ่งเป็นการนำองค์ความรู้ของมูลนิธิโครงการหลวง ไปดำเนินการเพาะปลูกพืชที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ใช้พื้นที่น้อยและใช้พื้นที่อย่างถูกต้องเหมาะสมลดการบุกรุกพื้นที่ป่า ทำให้ป่าต้นน้ำลำธารบนพื้นที่สูงได้ฟื้นฟูดินเอง และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของประเทศ นอกจากนี้ ชุมชนโครงการหลวง ยังได้รับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการพัฒนาคนในชุมชนในด้านการศึกษา สาธารณสุข และสุขอนามัยครัวเรือน รวมทั้งสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารให้คงความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติ อาจจะต้องว่าประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่เริ่มทดลองปฏิบัติการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการการปฏิบัติงานพัฒนาในสาขาต่าง ๆ เข้าด้วยกันเป็นโครงการหลวงโมเดล นับเป็นแนวปฏิบัติที่ดี ที่สามารถพัฒนาแบบองค์รวมอย่างครบวงจรที่ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่ได้รับการยอมรับจากองค์การสหประชาชาติในการนำไปสู่การพัฒนาอย่างกว้างขวางในประเทศต่าง ๆ อาทิ ราชอาณาจักรภูฏาน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า จึงนับว่าเป็นแบบอย่างของการพัฒนาพื้นที่สูงของประเทศต่าง ๆ

๕.๒

รักษา... เป้าหมายและความสำเร็จของโครงการหลวง เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

มูลนิธิโครงการหลวงยังคงมุ่งรักษาเป้าหมายการพัฒนาตามรูปแบบของโครงการหลวงอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์มูลนิธิโครงการหลวงระยะ ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒ – ๒๕๖๕) โดยกำหนดวิสัยทัศน์ “มุ่งมั่น สืบสาน รักษา และต่อยอดงานวิจัย พัฒนาคนและชุมชนโครงการหลวงให้มีความรู้ พึ่งตัวได้ มีความเจริญ และสามารถพึ่งตนเองได้ ตลอดจนรักษาดิน น้ำ และป่า ให้เป็นประโยชน์ และเป็นต้นแบบของการพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งมีเป้าหมายการดำเนินงานที่สำคัญ คือ (๑) เกษตรกรมีรายได้พอเพียง มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความสุข (๒) ชุมชนเข้มแข็ง และเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (๓) สิ่งแวดล้อมได้รับการฟื้นฟู และดูแลรักษาอย่างยั่งยืน และ (๔) มูลนิธิโครงการหลวงมั่นคง ยั่งยืน และพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) ที่กำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทย ดังนี้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงให้เป็นแบบอย่างในการแก้ไขปัญหาความยากจน ความหิวโหยทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก ในด้านความยั่งยืน เน้นการพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง การผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน ประชาชนทุกภาคส่วนยึดถือและปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีความสอดคล้องกับการปฏิบัติงานมูลนิธิโครงการหลวงใน ๓ ด้าน ในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้ (๑) ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (๒) ด้านการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และเท่าเทียมกันทางสังคม และ (๓) ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การดำเนินงานในการพัฒนาเกษตรบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนตามแนวทางของมูลนิธิโครงการหลวงนั้น ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ข้อคิดเห็น และประสบการณ์ ในการพัฒนาที่สูงอย่างยั่งยืนระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง เป็นการดำเนินงานแบบบูรณาการ โดยร่วมมือกับทุกภาคส่วน ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติแผนแม่บทศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เพื่อเป็นแผนปฏิบัติงานเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการสนับสนุนงานของมูลนิธิโครงการหลวง ให้เกิดความยั่งยืนตามแนวพระราชดำริพระราชทานข้างต้น รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ของการพัฒนาพื้นที่สูง สำหรับเกษตรกร นักศึกษา และผู้สนใจทั้งภายในประเทศและต่างประเทศตามแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของการพัฒนาทางเลือกตามรูปแบบของโครงการหลวง

๕.๓

ต่อยอด... การพัฒนาทางเลือกในความร่วมมือ ระดับชาติและนานาชาติ

การดำเนินงานของโครงการหลวงตลอดระยะเวลา ๕๕ ปีที่ผ่านมา มีผลงานเป็นที่ประจักษ์และได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบของการพัฒนาทางเลือกที่ดีและมีความยั่งยืน สามารถนำไปเป็นต้นแบบของการพัฒนาในพื้นที่อื่น ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ที่ประชาคมโลกตกลงร่วมกันที่จะใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก จวบจนถึงปี ค.ศ. ๒๐๓๐

เพื่อให้เกิดการต่อยอดการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานไว้ มูลนิธิโครงการหลวงจึงกำหนดจัดประชุมวิชาการ “International Conference From AD to SDGs: Empowering the AD to Address the Global Challenges” ในวันที่ ๑ – ๔ ธันวาคม ๒๕๖๗ เพื่อน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานโครงการหลวง และเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานพระราโชบายในการสืบสาน รักษา และต่อยอดงานโครงการหลวง เพื่อเผยแพร่งผลการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูงของโครงการหลวงตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

มูลนิธิโครงการหลวง ได้รวบรวม วิเคราะห์ และสรุปข้อมูลความรู้จากแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงพระราชทานไว้ ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นการพัฒนาทางเลือกตามแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ตามรูปแบบของโครงการหลวง เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง จากการแก้ไขปัญหาบนพื้นที่สูงในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น และสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (UN-SDGs) ที่สามารถช่วยเหลือคนบนพื้นที่สูงและพื้นที่ราบ ให้ได้รับประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดคุณูปการและการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม และสภาพแวดล้อมบนพื้นที่สูงทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ พร้อมทั้งเกิดประโยชน์อย่างแพร่หลายต่อประชาชนทั้งชาวไทยและต่างประเทศภายใต้ความร่วมมือของทุกภาคส่วน ผลสำเร็จที่ได้รับจากการประชุมวิชาการนานาชาตินี้ จะนำไปเผยแพร่งานของโครงการหลวง ในด้านการพัฒนาทางเลือกบนเวที CND ในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ ณ กรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย เนื่องจากเป็นเวทีสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงานตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติต่อไป

มูลนิธิโครงการหลวง ได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ เป็นพื้นที่ดำเนินการพัฒนาแห่งที่ ๓๙ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๙ สืบเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่บนภูเขาสูง ห้างไกล ทุกกันดาร และเป็นพื้นที่ที่ยังคงมีการปลูกฝิ่น (จากรายงานของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๒ มีพื้นที่ปลูกฝิ่น ๒๐๔ ไร่ ต่อมาเพิ่มขึ้นเป็น ๓๕๕.๖๙ ไร่ ใน พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๕๙) รวมทั้ง เริ่มมีการบุกรุกขยายพื้นที่เพื่อปลูกข้าวโพด และประชากรมีฐานะยากจน ไม่มีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ มูลนิธิโครงการหลวงจึงนำรูปแบบการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงของโครงการหลวงที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานไปเป็นแนวทางการปฏิบัติงานในการแก้ไขปัญหาของชุมชนในพื้นที่บ้านเลอตอ ตำบลแม่ตื่น อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก โดยตั้งเป็นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ ประกอบกับเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีพระราโชบายในการสืบสาน รักษา และต่อยอดงานโครงการหลวง เพื่อสร้างสุขแก่ปวงประชา

๗๕

สืบสาน รักษา ต่อยอด... งานพัฒนาทางเลือกที่มั่นคงและยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง

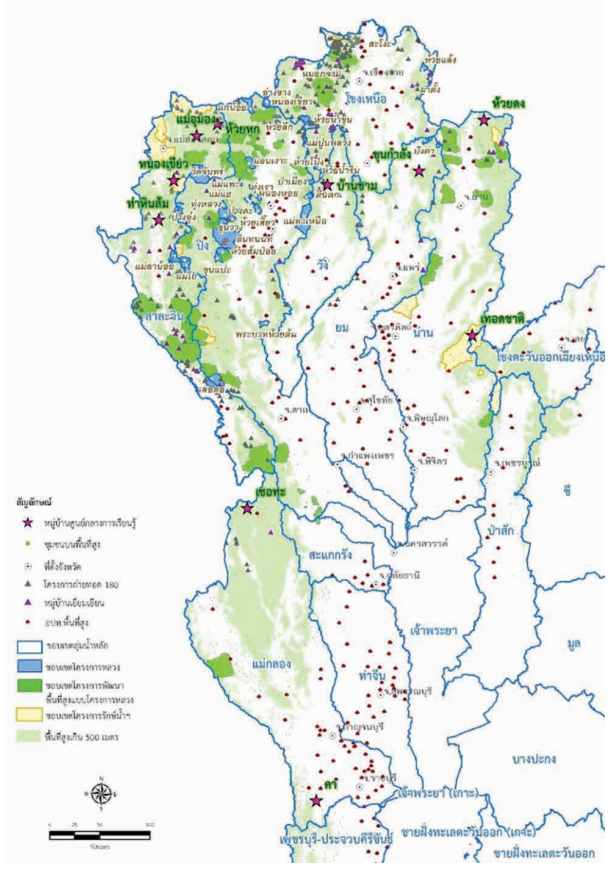
จากผลการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูงของมูลนิธิโครงการหลวงที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างสูง และต่อเนื่อง เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางจากการแก้ไขปัญหามา และทำให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นต้นแบบของการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ นำรูปแบบของโครงการหลวงไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพื้นที่สูงอื่น ๆ ที่ห่างไกลและทุรกันดาร จึงส่งผลให้มูลนิธิโครงการหลวงจัดตั้งสถาบันการเรียนรู้ของการพัฒนาทางเลือก เพื่อการพัฒนาที่มีความยั่งยืนขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๖๕ อันเป็นผลจากการสัมมนาวิชาการนานาชาติ ๕๐ ปี ของมูลนิธิโครงการหลวง และได้นำเสนอในที่ประชุมคณะกรรมการยาเสพติดแห่งสหประชาชาติ (Commission on Narcotic Drugs) หรือ CND ณ กรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อนำความรู้จากการพัฒนาทางเลือกอันเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practise) ไปเผยแพร่ และเป็นแนวทางในระดับชาติและนานาชาติ

การนำรูปแบบความสำเร็จของโครงการหลวงไปต่อยอด ดำเนินการใน ๒ รูปแบบ ดังนี้

๑) การต่อยอดการพัฒนาทางเลือกรูปแบบความสำเร็จของโครงการหลวงสู่พื้นที่อื่นภายในประเทศ โดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

จากผลสำเร็จของโครงการหลวงที่ก่อให้เกิด “ต้นแบบของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน” และความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาพื้นที่สูง ที่สร้างผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน และสร้างผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ดังนั้น รัฐบาลมีเป้าหมายดำเนินการพัฒนาพื้นที่สูงโดยยึดรูปแบบการดำเนินงานของโครงการหลวง เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ทั้งนี้ คณะรัฐมนตรีได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง “สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)” ขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เพื่อทำหน้าที่ดำเนินงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยให้เป็นองค์กรที่มีภารกิจหน้าที่ และการบริหารจัดการที่มีมูลนิธิโครงการหลวงเป็นต้นแบบและมีการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกัน โดยดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้สำหรับใช้ขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการหลวงและพื้นที่สูงอื่น ๆ โดยมุ่งงานวิจัยที่ตรงตามความต้องการของชุมชน และสถานการณ์ของพื้นที่สูง เพื่อให้ชุมชนสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ทันที และการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนบนพื้นที่สูงมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สังคมและชุมชนมีความเข้มแข็ง และสิ่งแวดล้อมได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟูให้มีความสมบูรณ์และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน โดยใช้แนวทางและวิธีการปฏิบัติงานแบบโครงการหลวง คือ เป็นการพัฒนาในเชิงพื้นที่อย่างสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีพและการประกอบอาชีพ ด้วยการใช้องค์ความรู้ในการสร้าง การพัฒนา และการเปลี่ยนแปลง โดยการดำเนินงานมีเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เป็นผู้ปฏิบัติงานพัฒนาในพื้นที่ ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน และการบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีมูลนิธิโครงการหลวงเป็นต้นแบบของการพัฒนา และทำหน้าที่ให้การปรึกษา สนับสนุน และเชื่อมโยงการดำเนินงานซึ่งกันและกัน ภายใต้หลักการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูงตามแนวทางโครงการหลวง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

ปัจจุบันสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้นำผลสำเร็จของโครงการหลวงโมเดลไปปรับใช้ในการพัฒนาพื้นที่สูงอื่น ๆ เนื่องจากพื้นที่สูงเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของทั้งประเทศ ซึ่งมีความสำคัญและมีประชาชนอาศัยอยู่จำนวนมาก ประกอบกับปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังถูกบุกรุกและทำลาย นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านสังคมและความมั่นคง ชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ห่างไกล ทุรกันดาร หรืออยู่ติดชายแดน จึงจำเป็นต้องมากที่พื้นที่สูงจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคง ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

โดยดำเนินงานภายใต้ชื่อ “โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง” จำนวน ๔๔ แห่ง ๘ จังหวัดภาคเหนือ ๖๑๖ กลุ่มบ้าน นอกจากนี้ ยังได้ขยายผลสำเร็จของโครงการหลวง โดยถ่ายทอดองค์ความรู้ในการพัฒนาพื้นที่สูงของโครงการหลวงไปสู่ชุมชนต่างๆ ผ่านเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ ๒๐ จังหวัด ปัจจุบันให้ความสำคัญกับการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน การพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area based) เพื่อแก้ไขปัญหาสำคัญบนพื้นที่สูง และการส่งเสริมพัฒนาอาชีพควบคู่กับการดูแลสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักการจัดการที่ดินและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักวิชาการ โดยมีผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และโครงสร้างพื้นฐาน คือ ประชาชนได้รับการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งในและนอกภาคเกษตร มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ และยกระดับมาตรฐานการเกษตรสู่ความยั่งยืน รวมถึงเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการพึ่งพาตนเองและขับเคลื่อนการพัฒนาได้ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในระดับเศรษฐกิจฐานราก

๒) การต่อยอดการพัฒนาทางเลือกรูปแบบความสำเร็จของโครงการหลวงสู่พื้นที่อื่นในต่างประเทศ

มูลนิธิโครงการหลวงดำเนินโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหายาเสพติดและปัญหาความยากจนและการทำเกษตรแบบเลื่อนลอยที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาการใช้พื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูง โดยการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนตามรูปแบบโครงการหลวง ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง และเป็นการพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยการช่วยเหลือชุมชนชาวเขาให้ได้รับความมั่นคงด้านอาหาร มีรายได้พอเพียง มีสุขภาพที่ดีขึ้น และชุมชนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งโครงการหลวงโมเดลเกิดผลสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ในการกำจัดการปลูกฝิ่น และฟื้นฟูพื้นที่สูงของประเทศไทย และได้รับการยอมรับในรูปแบบการพัฒนาอย่างกว้างขวาง ทำให้นานาชาติให้ความสนใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากความสำเร็จและประสบการณ์ในการพัฒนาพื้นที่สูงในรูปแบบต่าง ๆ

มูลนิธิโครงการหลวงได้นำโครงการหลวงโมเดลไปใช้ในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง และการทดแทนการปลูกพืชเสพติดในพื้นที่อื่นในต่างประเทศ ดังนี้

๑) ราชอาณาจักรภูฏาน

ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ มูลนิธิโครงการหลวงและกระทรวงเกษตรและปศุสัตว์ ราชอาณาจักรภูฏาน ได้ริเริ่มโครงการความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาของราชอาณาจักรภูฏาน โดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์ให้มูลนิธิโครงการหลวง จำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท สำหรับศึกษาการปลูกไม้ผลเขตหนาว ชนิดต่าง ๆ ที่สถานีทดลองการเกษตร Yusipang และการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่และเกษตรกรจากราชอาณาจักรภูฏาน ที่มูลนิธิโครงการหลวง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ สมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี เคเซอร์ นัมเกล วังชุก แห่งภูฏาน ขณะมีพระยศมกุฎราชกุมารจิกมี เคเซอร์ นัมเกล วังชุก ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรผลการดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวง และทรงประทับแรมที่สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่ ทรงสนพระทัยในการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพด้านการเกษตรของโครงการหลวง เช่น การปลูกพืชผัก ไม้ผล และการเลี้ยงปลา เป็นต้น ต่อมาจึงได้ทรงตั้งโครงการหลวงภูฏาน (Royal Project of Bhutan) ขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๖ และในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ มูลนิธิโครงการหลวงได้ลงนามความร่วมมือทางวิชาการกับกระทรวงเกษตรและปศุสัตว์ภูฏานในฐานะหน่วยปฏิบัติงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาของโครงการหลวงภูฏาน ส่งเสริมให้มีการประยุกต์ใช้ผลการวิจัยและประสบการณ์ในการพัฒนาทางเลือก และพัฒนาบุคลากร ตลอดจนแลกเปลี่ยนการศึกษาดูงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และเกษตรกรผู้นำให้สามารถเป็นวิทยากร จัดการฝึกอบรม สาธิต และถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีไปสู่เกษตรกรอื่น ๆ ได้ โดยผลการดำเนินงานที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ในปี พ.ศ. ๒๕๖๗ มูลนิธิโครงการหลวงได้สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาของโครงการหลวงภูฏาน โดยการพัฒนาศูนย์ศึกษาและพัฒนาด้านการปลูกผัก ไม้ผล ไม้ดอกไม้ประดับ ประมง และอนุรักษ์ดินและน้ำ การให้คำปรึกษาและสนับสนุนการปรับปรุงภูมิทัศน์ Floriculture and Amenity Landscaping เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และพักผ่อนหย่อนใจ การพัฒนาและส่งเสริมการปลูกผัก ไม้ผล ไม้ดอกไม้ประดับ การเลี้ยงปลา การอนุรักษ์ดินและน้ำ และการพัฒนาบุคลากรด้านต่าง ๆ

๕๕

สืบสาน รักษา ต่อยอด... งานพัฒนางานเลือกที่มั่นคงและยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง

๒) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ มูลนิธิโครงการหลวง และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) รับประทาน สถานการณ์การดำเนินงานของโครงการพัฒนาชีวิต เพื่อกำจัดความทุกข์ยากหลังเลิกการปลูกพืชเสพติด ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้จัดทำโครงการความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อนำองค์ความรู้การปลูกพืชทดแทนพืชเสพติด และการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนของมูลนิธิโครงการหลวง ไปประยุกต์ใช้พัฒนาอาชีพของประชาชน ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดำเนินการในหมู่บ้านนาร่อง คือ บ้านห้วยฮุ้น ซึ่งเคยเป็นแหล่งปลูกฝิ่น และเมื่อ สปป.ลาว มีนโยบายให้เลิกปลูกฝิ่น จึงดำเนินการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่ ยังคงยึดการทำเกษตรแบบดั้งเดิมเพื่อเลี้ยงชีพ คือ การปลูกข้าวไร่และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีปัญหาความยากจน และข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภค นอกจากนี้ ยังมีปัญหาผลกระทบจากการเกษตรที่ไม่ถูกต้องต่อสิ่งแวดล้อม คือ ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า ปัญหาผลกระทบจากสารเคมีทางการเกษตร และปัญหาหมอกควันจากการเผา มูลนิธิโครงการหลวงจึงได้ดำเนินการพัฒนาโดยใช้รูปแบบการดำเนินงานพัฒนาแบบโครงการหลวง คือ การส่งเสริม พืชทางเลือกใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และมีตลาดรองรับ ภายใต้ระบบการเพาะปลูกที่ประณีต และมีมาตรฐานอาหารปลอดภัย ซึ่งพืชที่เหมาะสม คือ การปลูกผักในโรงเรือน และไม้ผล เช่น องุ่น มะม่วง และไม้ผลเขตหนาว โดยการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ใช้รูปแบบการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียน (Training and Visiting System) ด้วยการจัดส่งคณะผู้เชี่ยวชาญจากมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เดินทางไปให้คำปรึกษาแนะนำแก่กลุ่มเกษตรกร และการนำเกษตรกรมาฝึกอบรมและศึกษาดูงานในพื้นที่โครงการหลวง นอกจากนี้ได้มีการพัฒนาเกษตรกรผู้นำและสถาบันเกษตรกร รวมทั้งพัฒนาหมู่บ้านเป้าหมายทั้ง ๒ แห่ง เป็นแหล่งเรียนรู้ มีเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ๕๗ ราย และได้รับการพัฒนาอาชีพ มีรายได้เพิ่มมากกว่า ๓ ล้านบาทต่อปี โดยเป็นการเพาะปลูกพืชในระบบปลอดภัย โดยเฉพาะบ้านห้วยฮุ้น ที่ต่อมาสามารถขยาย การส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนได้มากกว่า ๖๐ ครัวเรือน หรือประมาณร้อยละ ๘๐ โดยมีรายได้เฉลี่ย ๒๕,๐๐๐ บาท ต่อครัวเรือน และเป็นแหล่งปลูกพืชผักอินทรีย์ที่มีชื่อเสียงของแขวงอุดมไซ และหมู่บ้านนาร่องทั้งสองแห่งสามารถ เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรอย่างยั่งยืนในระดับชุมชน ซึ่งต่อมารัฐบาล สปป.ลาว ได้มีความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง กับ UNODC รวมทั้ง สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) ขยายผลสำเร็จ ไปสู่การพัฒนาของหมู่บ้านต่าง ๆ ในพื้นที่แขวงอื่น ๆ ได้แก่ อุดมไซ พงสาลี และหัวพัน มากถึง ๑๕ หมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชทางเลือกทดแทนพืชเสพติด

๓) สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า

ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ มูลนิธิโครงการหลวงให้การสนับสนุนการดำเนินงานโครงการพัฒนาทางเลือกของ UNODC ประจำสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า นำองค์ความรู้ของโครงการหลวงด้านการพัฒนาทดแทนพืชเสพติดและการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมาย มูลนิธิโครงการหลวงได้ทำความร่วมมือทางวิชาการกับ UNODC ประจำสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า โดยดำเนินงานใน ๗ พื้นที่ ของ ๓ เมืองที่รัฐฉานใต้ มีเกษตรกรเข้าร่วม จำนวน ๑,๑๖๐ คน ใน ๖๐ หมู่บ้าน โดยส่งเสริมการปลูกกาแฟ และพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น ชา อาโวคาโด รวมทั้งการปลูกป่าชุมชน มูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้สนับสนุนการดำเนินงานของ UNODC โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้และวิธีการพัฒนาตามแนวทางโครงการหลวง ในการปลูกพืชทางเลือกทดแทนฝิ่น อาทิ การปลูกพืชผักในโรงเรือน การทำการเกษตรแบบอินทรีย์ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การตลาด ด้วยการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และเกษตรกรผู้นำของสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า นอกจากนี้ ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่าได้สนับสนุนงานโครงการกาแฟของโครงการหลวง โดยส่งผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำและถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกกาแฟและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ให้แก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรของโครงการหลวง และแนะนำเมล็ดพันธุ์กาแฟคุณภาพเพื่อนำมาทดลองปลูกในพื้นที่โครงการหลวง

มูลนิธิโครงการหลวงได้นำโครงการหลวงโมเดลไปใช้ในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง และการทดแทนการปลูกพืชเสพติดในพื้นที่อื่นในต่างประเทศ โดยสนับสนุนการพัฒนาเจ้าหน้าที่และเกษตรกรในพื้นที่ ผ่านการฝึกอบรมและให้คำปรึกษาด้านการเกษตร ตามความต้องการของประเทศนั้น ๆ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ซึ่งการดำเนินการความร่วมมือในระยะที่ผ่านมา ได้ผลสำเร็จเป็นอย่างดี ช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในพื้นที่ และช่วยเสริมสร้างความร่วมมือการดำเนินงานระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

มูลนิธิโครงการหลวง ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงานตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ และได้รับเชิญให้ไปเผยแพร่ผลความสำเร็จในการปลูกพืชทดแทนฝิ่นโดยการพัฒนาทางเลือก ในการประชุมคณะกรรมการยาเสพติด (Commission on Narcotic Drugs : CND) ณ กรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย เป็นการประชุมที่สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประเทศสมาชิก จำนวน ๕๓ ประเทศ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันทบทวนประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาเสพติดและมาตรการที่ใช้แก้ปัญหาอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งการประชุม CND สมัยที่ ๖๐ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๐ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา (พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา พระอิสริยยศขณะนั้น) ทรงรับการทูลเกล้าฯ ถวายตำแหน่ง ทูตสันถวไมตรีของ UNODC และได้ทรงมีพระดำรัสเกี่ยวกับแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดโดยคำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตอย่างแท้จริงของผู้คนในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ ทรงยกตัวอย่างแนวทางการพัฒนาทางเลือกตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงให้ความสำคัญต่อสภาพปัญหาและความเป็นอยู่ที่แท้จริงของราษฎรชาวไทยภูเขาที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่สูงอันห่างไกล ซึ่งมูลนิธิโครงการหลวงได้ถือเป็นแนวทางปฏิบัติมาโดยตลอด สำหรับการประชุม CND สมัยที่ ๖๗ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๗ คณะผู้แทนไทยได้ร่วมประชุมและจัดนิทรรศการ โดยมีสตรีชนเผ่าซึ่งเป็นตัวอย่างของผู้ที่ได้รับการพัฒนาได้ร่วมเผยแพร่ผลงานหัตถกรรมผ้าทอ อัตลักษณ์ของชนเผ่าปกากะญอ และยังมีผลิตภัณฑ์ผลลัพธ์จากการพัฒนา อาทิ กาแฟ ชา และผลิตภัณฑ์จากคินัว นอกจากนี้ได้จัดกิจกรรมคู่ขนานในรูปแบบการอภิปรายทั่วไป ในหัวข้อ “๑๐ ปี แห่งหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติ (United Nations Guiding Principles – UNGPs) ว่าด้วยการพัฒนาทางเลือก : อดีต ปัจจุบัน และอนาคต” โดยการแลกเปลี่ยนมุมมอง บทเรียน ประสบการณ์ และความท้าทายใหม่ในระดับโลกจากผู้แทนประเทศต่าง ๆ อาทิ เยอรมนี เปรู ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย ฟินแลนด์ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา โคลอมเบีย โมร็อกโก และจีน โดยประเทศไทยนั้น ปัจจุบันมีผลสำเร็จที่เห็นเป็นรูปธรรม คือ สามารถลดปัญหาการปลูกฝิ่นสร้างรายได้แก่ชุมชนชาวเขาบนพื้นที่สูงเฉลี่ย ๑๒๐,๐๐๐ - ๒๓๐,๐๐๐ บาทต่อครัวเรือน มีระบบการเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม คืนพื้นที่ป่าให้แก่ประเทศได้ ๓๖๘,๐๐๐ เฮกตาร์ รักษาป่าต้นน้ำธรรมชาติ ๘๓๒,๐๐๐ เฮกตาร์ ซึ่งการพัฒนานี้ได้ตอบโจทย์ทั้งหลักการ BCG ของประเทศไทย ๓๘ แนวทางปฏิบัติของ UNGPs และ ๑๗ ข้อกำหนดของ SDGs อีกด้วย

๙๕

สืบสาน รักษา ต่อยอด... งานพัฒนาทางเลือกที่มั่นคงและยั่งยืน ตามรูปแบบของโครงการหลวง

โครงการหลวงโมเดลกับเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (UN – SDGs)

ผลการดำเนินงานโครงการหลวงตามแนวพระราชดำริ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานไว้เกี่ยวกับงานโครงการหลวงโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ทรงพระราชทานไว้ และประสบความสำเร็จโดยเป็นแนวทางของการพัฒนาทางเลือก โดยวิธีการและการปฏิบัติงานของโครงการหลวง ตลอดระยะเวลา ๕๕ ปี ก่อให้เกิดความสำเร็จ ที่นำไปสู่ความสุขในการดำเนินชีวิตและสร้างสัมฤทธิ์ผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ และสอดคล้องอย่างชัดเจนต่อนโยบายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ (UN – SDGs) ที่ผู้นำจากประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ มีมติรับรองเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals ในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ (United Nations General Assembly – UNGA) ในวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๘ เพื่อเป็นวาระแห่งการพัฒนาของโลกในอีก ๑๕ ปีข้างหน้า (ค.ศ. ๒๐๑๖ – ๒๐๓๐) โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จำนวน ๑๗ เป้าหมาย ซึ่งการดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวงได้มุ่งเน้นการพัฒนาที่ครอบคลุมในมิติของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้

- เป้าหมายที่ ๑ จัดความยากจนทุกรูปแบบ ทุกชุมชนบนพื้นที่สูงที่ห่างไกล
- เป้าหมายที่ ๒ จัดความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร โดยการเกษตรที่เหมาะสมและยั่งยืน
- เป้าหมายที่ ๓ พัฒนาการสุขภาพและสุขอนามัยที่ดีของทุกคนในทุกช่วงอายุ
- เป้าหมายที่ ๔ พัฒนาการศึกษาระดับให้เท่าเทียมและทั่วถึง และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน
- เป้าหมายที่ ๕ บรรลุความเท่าเทียมทางเพศ และพัฒนาบทบาทสตรีและเด็กผู้หญิง
- เป้าหมายที่ ๖ รับรองการมีน้ำสะอาดใช้อย่างพอเพียง และมีการจัดการน้ำที่ยั่งยืน
- เป้าหมายที่ ๗ พัฒนาการมีพลังงานไว้ใช้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน
- เป้าหมายที่ ๘ พัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องครอบคลุมและยั่งยืน
- เป้าหมายที่ ๙ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และส่งเสริมการปรับตัวให้สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนและทั่วถึง
- เป้าหมายที่ ๑๐ สร้างอาชีพและลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ
- เป้าหมายที่ ๑๑ พัฒนาการตั้งถิ่นฐานของชนเผ่าที่มั่นคงและมีความปลอดภัย
- เป้าหมายที่ ๑๒ กำหนดแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน
- เป้าหมายที่ ๑๓ กำหนดมาตรการเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- เป้าหมายที่ ๑๔ อนุรักษ์และใช้ประโยชน์และทรัพยากรน้ำเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- เป้าหมายที่ ๑๕ ปกป้อง ปันฟู และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน
- เป้าหมายที่ ๑๖ ส่งเสริมสังคมสงบสุข ยุติธรรม สามัคคี เพื่อการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีและสันติ
- เป้าหมายที่ ๑๗ สร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

โครงการหลวงโมเดล (Royal Project Model) หรือแนวปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาทางเลือก นับเป็น คุณูปการสูงสุดที่มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง ๑๗ ด้าน ขององค์การสหประชาชาติ ที่มุ่งหวังขจัดความหิวโหยและความอดอยากทุกรูปแบบแก่ประเทศต่าง ๆ ในโลก โครงการหลวงจึงนับเป็นหนึ่งใน ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ของประเทศไทย ในการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน สามารถแก้ปัญหาความยากจน การขาดโอกาสในการดำรงชีวิต ปัญหาฝิ่น และการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งเป็นปัญหาที่สะสมมานานของชาวเขา บนพื้นที่สูงที่ห่างไกล พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทาน แนวทางเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาคนบนพื้นที่สูง ส่งผลให้การปลูกฝิ่นในพื้นที่ที่ค่อย ๆ ลดลง และหมดไปกลายเป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชชนิดต่าง ๆ ที่สร้างรายได้ให้แก่ชาวไทยภูเขาได้อย่างพอเพียง

เลอตอ

“สืบสาน รักษา ต่อยอด”

ศูนย์พัฒนา

โครงการหลวงแห่งแรก

และต้นแบบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง
ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๖

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแห่งแรกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ”

เป็นศูนย์ลำดับที่ ๓๙ ของมูลนิธิโครงการหลวง และเป็นศูนย์แห่งแรกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยเป็นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่ถอดบทเรียนความสำเร็จจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงในอดีตที่ผ่านมา ประสานร่วมกับองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาอย่างยาวนานของโครงการหลวง นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ นับตั้งแต่การกำหนดนโยบายเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาการปลูกฝิ่น การจัดระเบียบการใช้ประโยชน์พื้นที่ การจัดทำแผนปฏิบัติการระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๕ – ๒๕๗๐) การจัดทำโครงสร้างพื้นฐานเพื่อส่งเสริมอาชีพและคุณภาพชีวิต การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมอาชีพภาคการเกษตร และนอกภาคการเกษตร การพัฒนาด้านสังคมและชุมชน และการพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาวิถีและกระบวนการในพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนตนเองในระยะยาว

จากการพัฒนาศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอด้วยแนวปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาทางเลือกตามรูปแบบของโครงการหลวง (Royal Project Model) ในรูปแบบของการพัฒนาที่ ๔ โดยมีปัจจัย/เงื่อนไข/องค์ประกอบ ดังนี้ ๑) สภาพของการนำ/ภาวะผู้นำในทุกระดับ ๒) นโยบายที่ชัดเจน ยุทธศาสตร์และแผนงานที่ปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม ๓) การดำเนินการอย่างมีเป้าหมายเพื่อความมั่นคง/ยั่งยืนร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในระดับชาติและนานาชาติ ๔) การสร้างพลังร่วมของมูลนิธิ/องค์กรรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการปฏิบัติงาน/สร้างเครือข่ายการพัฒนาทางเลือก และ ๕) การสร้างการมีส่วนร่วมของประชากรอย่างเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา จากองค์ประกอบเหล่านี้ จึงส่งผลให้ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น ก่อเกิดให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้มากขึ้น เกิดการจัดระเบียบการใช้พื้นที่ และเกิดกลไกเพื่อพัฒนาตนเองทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมขึ้นในชุมชน ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร ซึ่งเป็นผลมาจากความมุ่งมั่นในการบุกเบิก วิจัย และพัฒนา ด้วยรูปแบบการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงตามรูปแบบของโครงการหลวง นับตั้งแต่ก่อตั้งศูนย์ฯ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ จนกระทั่งปัจจุบัน จึงนับได้ว่าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอเป็นต้นแบบของการพัฒนาทางเลือกบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและนานาชาติสามารถนำไปใช้ต่อยอดและขยายผลในพื้นที่อื่น ๆ ได้

ด้วยการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพของเกษตรกรศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ ปัจจุบันมีการส่งเสริมการปลูกพืชผัก ไม้ผล กาแฟ และพืชไร่ แก่เกษตรกร ๖๒๔ ราย สามารถสร้างรายได้กว่า ๒ ล้านบาทต่อปี และด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาความสำเร็จ จากการดำเนินงาน และแนวทางการพัฒนาทั้งด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านสังคมและชุมชน รวมถึงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ยังคงต้องมีการศึกษา วิจัย และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้ทันต่อ สภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน และเพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต ของเกษตรกร และชุมชนบนพื้นที่สูงให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแห่งแรกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

๓

ศูนย์วิจัยและพัฒนา
การเกษตรโครงการหลวง
ชนกาธิเบศรดำริ

๓

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรโครงการหลวง ขนกาธิเบศรคำร์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม จัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรโครงการหลวง เป็นศูนย์ปฏิบัติการแห่งใหม่ของมูลนิธิโครงการหลวง และพระราชทานนามว่า “ขนกาธิเบศรคำร์” (ชะ-นะ-กา-ทิ-เบศ-คำ-หริ) หมายถึง ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรที่สร้างขึ้น เพื่อสืบสานรักษา และต่อยอด พระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยมุ่งมั่นให้เป็น “ศูนย์กลางการวิจัยนวัตกรรม การศึกษา บุคคลองค์ความรู้ใหม่บนพื้นที่สูงอย่างครบวงจร” เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ ให้งานโครงการหลวงเกิดประโยชน์แก่ประชาชนบนพื้นที่สูง ประชาชนในพื้นที่โดยรอบ และประชาชนโดยรวมของประเทศ อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรโครงการหลวง ชนกาธิเบศรดำริ ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่ ๒๔ ไร่ ๙ ตารางวา ประกอบด้วย อาคารทำการ ๗ อาคาร ได้แก่

๑. **อาคารอำนวยการ** มีพื้นที่ใช้สอย ๑,๓๐๕ ตารางเมตร ชั้นที่ ๑ เป็นห้องปฏิบัติงานด้านการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายในและภายนอกด้านธุรการและประชาสัมพันธ์ สำหรับชั้นที่ ๒ เป็นห้องประทับรับรอง ห้องอเนกประสงค์ และห้องทำงานของคณะผู้บริหารของมูลนิธิโครงการหลวง

๒. **อาคารปฏิบัติการ ๑** มีพื้นที่ใช้สอย ๑,๘๒๔ ตารางเมตร เป็นอาคารสำหรับจัดประชุม และห้องปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ ชั้นที่ ๑ เป็นห้องประชุมขนาดเล็ก ห้องอเนกประสงค์ ห้องสตูดิโอสำหรับจัดทำสื่อเผยแพร่ ห้องสมุดเพื่อการศึกษาค้นคว้า และห้องปฏิบัติการด้านบุคคลและนิติกรรม สัญญาและวินัย ชั้นที่ ๒ เป็นห้องประชุมขนาดใหญ่ ที่สามารถแบ่งเป็นห้องประชุมขนาดกลางได้ ๒ ห้อง
๓. **อาคารปฏิบัติการ ๒** มีพื้นที่ใช้สอย ๒,๒๓๖ ตารางเมตร เป็นอาคารสำหรับปฏิบัติการหลักของเจ้าหน้าที่รวม ๘ ฝ่าย ชั้นที่ ๑ เป็นห้องปฏิบัติงานฝ่ายบริหารผลิตผลและผลิตภัณฑ์ ฝ่ายการเงินและบัญชี และฝ่ายธุรการและการสนับสนุน ชั้นที่ ๒ เป็นห้องปฏิบัติงานฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนา ฝ่ายสถานีวิจัยและศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ฝ่ายนโยบายแผนและการต่างประเทศ และฝ่ายตรวจสอบภายใน
๔. **อาคารอารักขาพืช** มีพื้นที่ใช้สอย ๑,๐๖๐ ตารางเมตร เป็นอาคารปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาด้านเทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืชบนพื้นที่สูง ผลิตภัณฑ์/นวัตกรรมใหม่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้บริการคลินิกพืชแก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกรของมูลนิธิโครงการหลวง เป็นแหล่งรวบรวมฐานข้อมูลและแหล่งเรียนรู้งานอารักขาพืชบนพื้นที่สูง ที่ได้ขอรับรองมาตรฐานระดับความปลอดภัยทางชีวภาพ (BSL๑)
๕. **อาคารเมล็ดพันธุ์และแปรรูปสมุนไพร** มีพื้นที่ใช้สอย ๒,๐๐๐ ตารางเมตร เป็นศูนย์กลางในการเก็บรักษาและกระจายเมล็ดพันธุ์พืช เพื่อนำไปส่งเสริมให้แก่เกษตรกร นอกจากนี้ ยังเป็นอาคารปฏิบัติการทางด้านพืชผลิตสารสกัดจากธรรมชาติ ทดสอบ ทดลอง พัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพร และผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่า ผลิตเครื่องสำอางซึ่งได้รับมาตรฐาน ASEAN Cosmetics GMP

- ๖. อาคารเทคโนโลยีชีวภาพทางด้านพืช** มีพื้นที่ใช้สอย ๖๒๖ ตารางเมตร เป็นอาคารสำหรับวิจัย ทดสอบ และพัฒนางานด้านเทคโนโลยีชีวภาพทางการเกษตร ได้แก่ (๑) การวิจัยและพัฒนาพืชปลอดโรค โดยใช้เทคโนโลยีชีวภาพ (๒) ขยายพันธุ์พืชปลอดโรค (๓) รวบรวม เก็บรักษาพันธุ์พืช และ (๔) ตรวจวินิจฉัยโรคพืช และรับรองผลการปลอดโรคในต้นแม่พันธุ์พืชด้วยเทคนิคชีวโมเลกุล
- ๗. อาคารเทคโนโลยีสารสนเทศ** มีพื้นที่ใช้สอย ๔๑๐ ตารางเมตร เป็นอาคารศูนย์ข้อมูลกลาง ใช้ควบคุมดูแลระบบเครือข่ายต่างๆ เช่น ระบบอินเทอร์เน็ต ระบบรักษาความปลอดภัย ระบบภาพและเสียง ระบบฐานข้อมูล ระบบโปรแกรมปฏิบัติงานต่างๆ และติดตั้งระบบห้องแม่ข่าย (Server) ระบบจัดเก็บข้อมูล ระบบเครือข่ายหลัก ระบบการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ (Cyber Security) ตลอดจนการสื่อสารโทรคมนาคมไปยังศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและสถานีเกษตรหลวงของมูลนิธิโครงการหลวงทั้งหมด

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรโครงการหลวง ชนกาธิเบศรดำริ เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยความร่วมมือของกองพลพัฒนาที่ ๓ กองทัพบกที่ ๓ แล้วเสร็จเมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๖๔ การดำเนินงานภายใต้ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรโครงการหลวง ชนกาธิเบศรดำริ มีความครบถ้วนทั้งด้านการศึกษา ค้นคว้า การวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชอย่างครบวงจร การวิจัยและแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการอารักขาพืช เทคโนโลยีชีวภาพ การบริหารจัดการหลังการเก็บเกี่ยว รวมทั้งมุ่งสู่การเป็นศูนย์กลางของการวิจัย การบุกเบิกองค์ความรู้ใหม่ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้จากประสบการณ์ที่สั่งสมมากกว่า ๕๕ ปี เผยแพร่แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในการพัฒนาพื้นที่สูง และสนองพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการสืบสาน รักษา และต่อยอดเพื่อให้งานของโครงการหลวง ยังประโยชน์ต่อทั้งชาวเขา ชาวเรา และชาวโลก ให้เป็นที่ประจักษ์สืบไป

๓

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรโครงการหลวง ขุนการบริรักษ์

สถาบันการเรียนรู้ มูลนิธิโครงการหลวง

ฉ

สถาบันการเรียนรู้มูลนิธิโครงการหลวง

ศาสตร์พระราชา... เพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงที่มั่นคงและยั่งยืน

พระราชโอบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่จะสืบสาน รักษา และต่อยอดงานโครงการหลวง จึงเป็นผลให้เกิดการนำเอาความสำเร็จของโครงการหลวงสู่การเรียนรู้ จาก ๕๕ ปีของการดำเนินงานมูลนิธิโครงการหลวง ที่ประสบผลสำเร็จอย่างสูงสุด ก่อให้เกิดการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รูปแบบของการพัฒนาทางเลือก (Alternative Development) ของโครงการหลวง หรือ Royal Project Model ได้กลายเป็นรูปแบบการปฏิบัติที่ดีของการพัฒนาที่องค์การสหประชาชาติเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาปัญหาของพื้นที่ อาทิ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) สำนักงานป้องกันยาเสพติดและปราบปรามอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) และองค์การอาหารและการเกษตร

แห่งสหประชาชาติ (FAO) นำไปเป็นแนวทางปฏิบัติพัฒนาในหลายภูมิภาคของโลกตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (UN – SDGs) นับว่าเป็นการปฏิบัติจากบทเรียนที่ดี (Best Practice) และเป็นไปตามแนวทางพัฒนาอย่างบูรณาการตามรูปแบบโครงการหลวง โดยได้ดำเนินการปฏิบัติและพัฒนาภายใต้หลักการพัฒนาตามพระราชดำรินันได้แก่ ๑) เข้าใจ ๒) เข้าใจ และ ๓) พัฒนาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินการดังกล่าวได้รับการยอมรับ และได้รับความเชื่อถือในวงวิชาการอย่างกว้างขวาง โดยได้มีการศึกษาและเรียนรู้กระบวนการพัฒนา ทางเลือกอย่างจริงจังเป็นระบบ และนำไปปฏิบัติ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันเป็น ผลต่อการพัฒนาพื้นที่สูงเป็นอย่างดี พื้นที่และ ผลของการปฏิบัติพัฒนาของโครงการหลวงทั้ง ๓๙ แห่ง ได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ของนักวิชาการ อาจารย์ นักศึกษา นักเรียน ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ต่อเกษตรกร ในแต่ละปีจะมีผู้สนใจเข้าเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและสถานีวิจัยต่าง ๆ เฉลี่ยปีละ กว่า ๕๐๐,๐๐๐ คน ซึ่งได้รับการยอมรับในองค์ความรู้ และการปฏิบัติพัฒนาอย่างดี รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในพื้นที่อื่นทั้งในและต่างประเทศอีกด้วย สำหรับประเทศไทย หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สูง เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานต่าง ๆ ได้นำไปประยุกต์ใช้ ในการปฏิบัติงาน ในขณะที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้นำไปปฏิบัติพัฒนาอย่างเต็มรูปแบบ ในพื้นที่ ๘ จังหวัด และขยายเพิ่มอีกกว่า ๒๐ จังหวัด

นอกจากการขยายองค์ความรู้สู่การปฏิบัติดังกล่าวแล้ว จากผลสำเร็จในการพัฒนาทางเลือกตามรูปแบบ ของโครงการหลวง ยังทำให้ได้รับการรับรองจากองค์กรการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งในระดับโลกและภูมิภาค จนเกิดการยอมรับอย่างสูงในการนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาในประเทศต่าง ๆ ทั้งในภูมิภาคอาเซียน และภูมิภาคอื่นของโลก โดยองค์กรพัฒนา UNODC ขององค์การสหประชาชาติ ได้นำไปพัฒนาในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า และประเทศในโซนอเมริกาใต้ เช่น โคลอมเบีย และเปรู เป็นต้น นอกจากนี้ราชอาณาจักร ภูฏานได้นำไปประยุกต์ใช้และก่อตั้งเป็น โครงการหลวงภูฏาน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกด้วย จึงนับได้ว่าการพัฒนา ทางเลือกของโครงการหลวงเป็นรูปแบบตามแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ที่ได้รับการประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลาย โดยหน่วยงานพัฒนาและสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างกว้างขวาง ในพื้นที่สูงในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก จึงเป็นแรงผลักดันให้ดำเนินการรวบรวมองค์ความรู้จากพื้นที่โครงการหลวง ๓๙ แห่ง เป็นสถาบันการเรียนรู้อย่างเป็นทางการ

ฉ
สถาบันการเรียนรู้มูลนิธิโครงการหลวง

มูลนิธิโครงการหลวงคำนึงถึงความสำคัญของการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืนอย่างเป็นระบบ และมีรูปแบบที่ชัดเจน โดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา อันจะเป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติอย่างแท้จริง ดังนั้นการจัดตั้ง **สถาบันการเรียนรู้มูลนิธิโครงการหลวง** ขึ้น เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้จากผลสำเร็จตลอด ๕๕ ปีของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนของโครงการหลวง ในรูปแบบ Royal Project Model องค์ความรู้จากประสบการณ์การทำงานทั้งด้านการวิจัย พัฒนา สร้างนวัตกรรม ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรโครงการหลวง ชนกาธิเบศรดำริ และพื้นที่ปฏิบัติงานของมูลนิธิโครงการหลวงทั้ง ๓๙ แห่ง ตลอดจนพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ในการต่อยอด ถ่ายทอดการเรียนรู้ และเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เป็นแหล่งของการศึกษาเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติตามแนวทางปฏิบัติที่ดี สำหรับประชาชนชาวไทย และชาวต่างประเทศ เพื่อสร้างประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนสืบไป

เส้นเวลา
แสดงเหตุการณ์สำคัญ
ของโครงการหลวง

บุกเบิก วิจัย (พุทธศักราช ๒๕๑๒ – ๒๕๑๙)

พุทธศักราช ๒๕๑๒ – ๒๕๑๓

- ◆ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงทราบ**ปัญหา ความยากจนของชาวไทยภูเขา ดำรงชีพด้วยการปลูกฝิ่น และทำการเกษตรแบบไร่เลื่อนลอย**
- ◆ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ทดลองเปลี่ยนพันธุ์ท้อพื้นเมืองเป็นท้อพันธุ์ดี ที่สร้างรายได้พอ ๆ กับฝิ่น
- ◆ กำหนด **“สวนสองแสน”** พื้นที่ทดลองไม้ผลเขตหนาว จากเงินพระราชทานของ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
- ◆ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้ง **“โครงการพระบรมราชาอนุเคราะห์ชาวเขา”** โดย หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ทรงดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ
- ◆ จัดตั้ง **“สถานีเกษตรหลวงอ่างฟาง”** อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นสถานีวิจัยแห่งแรก
- ◆ จัดตั้ง **“ธนาคารข้าว”** แห่งแรก ที่หมู่บ้านป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้วยเงินพระราชทาน ๒๐,๐๐๐ บาท

พุทธศักราช ๒๕๑๔

- ◆ นำ **“เมล็ดพันธุ์ถั่วแดง (Red kidney bean) จากประเทศสหรัฐอเมริกา ถั่วไลมา (Lima) และถั่วปินโต (Pinto)”** ปลูกทดสอบที่บ้านแม่โก อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันถั่วแดงหลวงกลายเป็นพืชส่งเสริมที่สำคัญของมูลนิธิโครงการหลวง

พุทธศักราช ๒๕๑๕

- ◆ องค์การสหประชาชาติ สนับสนุนงบประมาณและช่วยเหลือการส่งเสริมพัฒนา อาชีพทดแทนฝิ่น ใน **“โครงการ UN/Thai Program for Drug Abuse Control”**
- ◆ จัดตั้ง **“โรงงานอาหารสำเร็จรูปมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”** เป็นแห่งแรก ต่อมาจัดตั้ง “โรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูปที่ ๑ (ฝาง)” จังหวัดเชียงใหม่ และ “โรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูปที่ ๒ (แม่จัน)” จังหวัดเชียงราย
- ◆ วิจัย ทดสอบ พบว่า **“สตอร์วเบอร์รี่พันธุ์พระราชทาน ๑๖”** สามารถปลูกและเป็นที่นิยม จำหน่ายอย่างแพร่หลายในจังหวัดเชียงใหม่

पुरक्षिणरख ๒๕๑๑

- ◆ **กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา (USDA/ARS) สนับสนุนทุนวิจัย** ด้านพืชผัก ไม้ผลเขตหนาว กาแฟอราบิก้า ชาจีน ไม้ตัดดอก สตรอว์เบอร์รี เห็ด ข้าวไร่ การปลูกไม้โตเร็ว และการป้องกันกำจัดศัตรูพืช

पुरक्षिणरख ๒๕๑๗

- ◆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทอดพระเนตร **“ต้นกาแฟอราบิก้า”** ของเกษตรกรเผ่าปกากะญอ บ้านหนองหล่ม อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้กาแฟอราบิก้าแพร่ขยายไปทุกดอย และเป็นที่นิยมในประเทศไทย
- ◆ ก่อตั้ง **“ศูนย์วิจัยและส่งเสริมกาแฟอราบิก้า”** อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อทดสอบ และรวบรวมสายพันธุ์กาแฟอราบิก้า ปัจจุบันคือ “สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลด”

ส่งเสริม พัฒนาการเลือก (पुरक्षिणरख ๒๕๒๐ – ๒๕๒๙)

पुरक्षिणरख ๒๕๒๐

- ◆ ก่อตั้ง **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเร่”** อำเภอแม่วิม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขา ลดการปลูกฝิ่น และฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร

पुरक्षिणरख ๒๕๒๑

- ◆ ก่อตั้ง **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ แม่กาเหนือ แม่ปุนหลวง ปางอู่ และพระบาทห้วยต้ม”** เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขา ลดการปลูกฝิ่น และฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร
- ◆ เริ่ม **“โครงการผลิตกัญชงไม้ประดับแห้ง”** หรือ **“โครงการบุหงาโครงการหลวง”** โดยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

पुरक्षिणरख ๒๕๒๒

- ◆ ก่อตั้ง **“สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์”** อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นสถานีวิจัยไม้ดอก ไม้ผล และผักเขตหนาว
- ◆ ก่อตั้ง **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งหลวง ป่าเมี่ยง สะเฒัง วัดจันทร์ แกน้อย หนองเขียว ห้วยลึก ตันตึก และแม่ลาน้อย”** เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาในพื้นที่ ลดการปลูกฝิ่น และทำไร่เลื่อนลอย

पुरक्षिणरख ๒๕๒๓

- ◆ จัด **“งานเกษตรหลวง”** เป็นครั้งแรก ณ สวมอัมพร เพื่อเผยแพร่ผลงานของโครงการหลวงแก่ประชาชน

พุทธศักราช ๒๕๒๔

- ◆ จัดตั้ง **“หน่วยการตลาด”** เพื่อจำหน่ายผลผลิตจากเกษตรกร ภายใต้ ตรา “ดอยคำ”

พุทธศักราช ๒๕๒๕

- ◆ จัดตั้ง **“โครงการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช”** เพื่อวิจัยและให้คำแนะนำในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช
- ◆ จัดตั้ง **“โครงการห้องสมุดเคลื่อนที่สำหรับชุมชนชาวเขา”** ร่วมกับสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และขยายขอบเขตงานเป็น “งานสังคม การศึกษา และสาธารณสุข” ในปัจจุบัน
- ◆ ก่อตั้ง **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงทุ่งเริง แม่สาใหม่ ห้วยเสี้ยว ห้วยโป่ง และห้วยน้ำริน”** เพื่อพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ยกกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงและฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร

พุทธศักราช ๒๕๒๖

- ◆ ก่อตั้ง **“สถานีเกษตรหลวงปางดะ”** อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นสถานีวิจัยและขยายพันธุ์ไม้ผลเขตหนาว ไม้ผลกิ่งร้อน ไม้ผลขนาดเล็ก พืชผัก ธัญพืช และไม้โตเร็ว
- ◆ ก่อตั้ง **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะป๊อก ห้วยน้ำปูน และหมอกจำบ”** เพื่อพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ยกกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาบนพื้นที่สูงและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร

พุทธศักราช ๒๕๒๗

- ◆ ก่อตั้ง **“สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด”** อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นสถานีวิจัยและคัดเลือกสายพันธุ์กาแฟอาราบิก้าที่ต้านทานโรคราสนิม และเป็นแหล่งรวบรวมสายพันธุ์กาแฟอาราบิก้าที่ปลูกภายใต้ร่มเงา
- ◆ ก่อตั้ง **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนแปะ และหนองหอย”** เพื่อลดพื้นที่การปลูกฝิ่น โดยหาพืชอื่นที่มีรายได้มากกว่าฝิ่นมาทดแทน ให้ชาวเขาทำกินในพื้นที่อย่างถาวร และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้าน

พุทธศักราช ๒๕๒๘

- ◆ ก่อตั้ง **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง และม่อนเงาะ”** เพื่อลดพื้นที่การปลูกฝิ่น โดยหาพืชอื่นที่มีรายได้มากกว่าฝิ่นมาทดแทน ให้ชาวเขาทำกินในพื้นที่อย่างถาวร ตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งไม่หันกลับไปทำไร่เลื่อนลอยและบุกรุกทำลายป่า
- ◆ พื้นที่ส่งเสริม **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง”** ขยายออกไปมากขึ้น เพื่อนำผลสำเร็จจากงานวิจัยส่งเสริมแก่เกษตรกรชาวเขา

พุทธศักราช ๒๕๒๙

- ◆ ร่วมกับหน่วยแพทย์ พยาบาล ทันตแพทย์ ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ออกปฏิบัติงาน **หน่วยแพทย์เคลื่อนที่** แก่ราษฎรชาวเขาในพื้นที่โครงการหลวง ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น **“มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประชาอาสา พัฒนาโครงการหลวง”** ภายใต้การสนับสนุนของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผลสำเร็จเริ่มเป็นที่ประจักษ์ (พุทธศักราช ๒๕๓๐ – ๒๕๔๐)

พุทธศักราช
๒๕๓๐

- ◆ ก่อตั้ง **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงบึงคำ”** อำเภอปง จังหวัดพะเยา เพื่อส่งเสริมให้ราษฎรปลูกไม้ผลเมืองหนาวทดแทนการบุกรุกป่าและปลูกฝิ่น

พุทธศักราช
๒๕๓๑

- ◆ ได้รับรางวัล **“แมกโซโซ”** ในสาขาสันติภาพและความเข้าใจระหว่างประเทศ (International Understanding) ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์
- ◆ จัดงานจำหน่ายสินค้าประจำปีในจังหวัดเชียงใหม่ ในชื่อว่า **“งานดอยคำ”** เป็นครั้งแรก

พุทธศักราช
๒๕๓๕

- ◆ จัดระเบียบเป็น **“มูลนิธิโครงการหลวง”** เพื่อให้เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ ที่ถาวรมั่นคง มีการบริหารงานคล่องตัว เกิดผลดียิ่งขึ้นในอนาคต

พุทธศักราช
๒๕๓๖

- ◆ เริ่ม **“โครงการหัตถกรรม”** โดยน้อมนำพระราชดำริสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เกี่ยวกับการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาของชาวเขา
- ◆ ก่อตั้ง **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สะเรียง”** อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขา ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พุทธศักราช
๒๕๓๗

- ◆ เกิด **“โครงการป่าชาวบ้าน”** ในพระบรมราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อส่งเสริมราษฎรในพื้นที่ปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง
- ◆ โครงการควบคุมยาเสพติดของสหประชาชาติ (UNDCP) ทูลเกล้าฯ ถวาย **“เหรียญทองเสด็จพระเกียรติคุณในการแก้ปัญหายาเสพติด”** แต่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
- ◆ สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ รับช่วงดำเนินกิจการโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป โดยจัดตั้งเป็นนิติบุคคลภายใต้ชื่อ **“บริษัท ดอยคำผลิตภัณฑ์อาหาร จำกัด”**

พุทธศักราช
๒๕๓๘

- ◆ เปลี่ยนตราสินค้าจาก **“ดอยคำ”** เป็น **“โครงการหลวง”**

พุทธศักราช ๒๕๓๙

- ✦ ก่อตั้ง **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่โต”** อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขา การปลูกพืชเขตหนาวชนิดต่าง ๆ ลดการใช้สารเคมี ตลอดจนฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์
- ✦ พัฒนา **“สตรีอวอร์ดส์พันธุ์พระราชทาน ๕๐”** สำเร็จ เนื่องในวาระเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

สังคมดี มีความสุข ชุมชนเข้มแข็ง (พุทธศักราช ๒๕๔๑ – ๒๕๕๐)

พุทธศักราช ๒๕๔๑

- ✦ เพาะเลี้ยง **“ปลาเรนโบว์เทราต์”** หน่วยวิจัยประมงบนพื้นที่สูงดอยอินทนนท์ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ สำเร็จเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

พุทธศักราช ๒๕๔๒

- ✦ ก่อตั้ง **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยแล้ง”** อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย เพื่อช่วยเหลือราษฎรให้มีอาชีพที่มั่นคง เพิ่มรายได้ และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขา
- ✦ พัฒนาและส่งเสริม **“สตรีอวอร์ดส์พันธุ์พระราชทาน ๗๒”** เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระชนมพรรษาครบ ๗๒ พรรษา

พุทธศักราช ๒๕๔๓

- ✦ ก่อตั้ง **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยส้มป่อย”** อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อช่วยเหลือราษฎรให้มีอาชีพที่มั่นคง เพิ่มรายได้ และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาให้เกิดการพึ่งพาตนเอง

พุทธศักราช ๒๕๔๔

- ✦ ก่อตั้ง **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฝะ”** อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อส่งเสริมอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้เกิดการพึ่งพาตนเอง ตลอดจนฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์
- ✦ เริ่มความร่วมมือทางวิชาการระหว่าง **“มูลนิธิโครงการหลวง และราชอาณาจักรกัญญา”** ถ่ายทอดเทคโนโลยีไม้ผลเขตหนาว และไม้ดอกไม้ประดับ วางแผนการใช้พื้นที่นำร่องในราชอาณาจักรกัญญา เพื่อเป็นแหล่งพักผ่อน และเรียนรู้

พุทธศักราช ๒๕๔๕

- ✦ เริ่มพัฒนาพื้นที่ดำเนินงานให้เป็น **“ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูง”**

พุทธศักราช ๒๕๔๖

- ◆ จัดตั้ง **“ศูนย์ผลิตผลโครงการหลวง”** ตำบลแม่เหียะ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นศูนย์รวบรวมผลผลิต
- ◆ ได้รับรางวัล **“โคลัมโบแพลน”** จาก The Columbo Plan : Drug Advisory Program (DAP) ในฐานะเป็นองค์กรเดียวของโลกที่แก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่น ในเชิงสร้างสรรค์ เป็นผลสำเร็จ

พุทธศักราช ๒๕๔๘

- ◆ จัดตั้ง **“สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)”** เป็นหน่วยงานสนับสนุนและนำผลสำเร็จแบบโครงการหลวงไปปรับใช้ในพื้นที่สูงอื่น ในชื่อ **“โครงการขยายผลโครงการหลวง”**
- ◆ วิจัย **“พลาสติกอเจียน”** เป็นครั้งแรก ที่หน่วยวิจัยประมงบนพื้นที่สูงดอยอินทนนท์ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

พุทธศักราช ๒๕๕๐

- ◆ ก่อตั้ง **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงผาตั้ง”** อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย เพื่อช่วยส่งเสริมและพัฒนาอาชีพแก่ชาวบ้าน พัฒนาปรับปรุงพื้นที่ และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และต้นน้ำให้คงสภาพสมบูรณ์
- ◆ พัฒนาสายพันธุ์ **“สตรอว์เบอร์รี่พันธุ์พระราชทาน ๘๐”** เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระชนมพรรษาครบ ๘๐ พรรษา

พุทธศักราช ๒๕๕๔

- ◆ ส่งเสริม **“กลุ่มพึ่งพาตนเองของชุมชน”** ได้แก่ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มองค์กรชุมชน พึ่งพาตนเอง หมู่บ้านสะอาด พัฒนาศักยภาพองค์กรชุมชนในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด

พุทธศักราช ๒๕๕๕

- ◆ ขึ้นทะเบียนพันธุ์ **“พีช เบคคาร์ริน เสาวรส เคพกูสเบอร์รี่ ส้มคัมควิก กัญชง มะเขือเทศฮอร์รี่ ถั่วลิ้นเต่า กุหลาบ และปทุมมา”** กับกรมวิชาการเกษตร
- ◆ ดำเนินโครงการ **“ปรับปรุงพันธุ์และขยายพันธุ์พืชโครงการหลวง”** เพื่อใช้ในงานส่งเสริมให้กับเกษตรกร
- ◆ พืชอาหารได้รับการรับรอง **“มาตรฐานอาหารปลอดภัย GAP HACCP Mc Donald และเกษตรอินทรีย์”** เน้นการใช้ชีวภัณฑ์ที่ไม่เป็นอันตรายต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม

พุทธศักราช ๒๕๕๗

- ◆ ร่วมกับ UNODC ประจำสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า สนับสนุน **โครงการพัฒนาทดแทนการปลูกฝิ่น และโครงการ Alternative Development ของ UNODC** เพื่อถ่ายทอดความรู้ และการฝึกอบรมด้านเกษตรให้กับเจ้าหน้าที่และเกษตรกร

พุทธศักราช ๒๕๕๘

- ✦ ร่วมกับ UNODC และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน (สปป.ลาว) **พัฒนาชุมชนตอนเหนือของ สปป.ลาว ที่เคยปลูกฝิ่น** ในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกร จำนวน ๑๙ หมู่บ้าน
- ✦ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานชื่อ **“สตรีอว์เบอร์รี่พันธุ์พระราชทาน ๘๘”** เพื่อเฉลิมพระเกียรติ ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๘

พุทธศักราช ๒๕๕๙

- ✦ **เปลี่ยนชื่อ “โครงการขยายผลโครงการหลวง” เป็น “โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง”** ดำเนินงาน โดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ปัจจุบันพื้นที่ดำเนินงาน ๔๔ แห่ง ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก น่าน กำแพงเพชร และกาญจนบุรี
- ✦ ก่อตั้ง **“ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเลอตอ”** อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก พื้นที่ห่างไกล ทุรกันดาร และมีการปลูกฝิ่น ราษฎรยากจน เป็นพื้นที่ดำเนินงานลำดับที่ ๓๙ ของโครงการหลวง
- ✦ ดำเนินงาน **“โครงการศึกษาการพัฒนาชุมชนโครงการหลวงเพื่อเป็นชุมชนคาร์บอนต่ำและยั่งยืน”** ร่วมกับคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

พุทธศักราช ๒๕๖๐

- ✦ **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** มีพระราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้ง **“คณะกรรมการมูลนิธิโครงการหลวง”** ชุดใหม่ ด้วยพระราชปณิธานแน่วแน่ที่จะสืบสาน รักษา และต่อยอดงานโครงการหลวงให้มีความต่อเนื่อง ยั่งยืน เป็นไปตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดย**ทรงดำรงตำแหน่งองค์นายกิตติมศักดิ์ของมูลนิธิโครงการหลวง และนายจรัสธาดา กรรณสูต องคมนตรี เป็นประธานกรรมการ**
- ✦ ขึ้นทะเบียนพันธุ์ **“เนคارين เคพกูสเบอร์รี่ และมะเขือเทศฮอร์รี่สีเหลือง”** กับกรมวิชาการเกษตร
- ✦ **พุดมาลูกผสมโครงการหลวง พันธุ์ RoPF Elf** ครัวร์รางวัล **“Excellence Award Overseas Grower”** ในงาน 14th International Flowers and Plants Expo Tokyo (IFEX ๒๐๑๗) ประเทศญี่ปุ่น

ผลการดำเนินงานเป็นที่ประจักษ์ (พุทธศักราช ๒๕๖๑ – ๒๕๖๗)

พุทธศักราช ๒๕๖๑

- ◆ แต่งตั้ง “คณะกรรมการบริหารมูลนิธิโครงการหลวง” โดย พลเอก กัมปนาท รุดดิษฐ์ องคมนตรีเป็นประธานคณะกรรมการ
- ◆ ขึ้นทะเบียนพันธุ์ “แคลาลิลลี่ และมะเขือเทศ” และ จดสิทธิบัตรการออกแบบ **บรรจุภัณฑ์** สำหรับไม้ผล
- ◆ นำระบบ RFID “Radio Frequency Identification” มาใช้บ่งชี้แหล่งที่มา **ของผลผลิต**จากแหล่งผลิตสถานีเกษตรหลวง และศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ๓๙ แห่ง

พุทธศักราช ๒๕๖๒

- ◆ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี พระราชทานต้นแอปเปิลไต้หวัน และเงินเทียน **ให้แก่มูลนิธิโครงการหลวง** เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เพื่อนำไปวิจัย ทดสอบ ขยายพันธุ์ และปลูกเลี้ยง
- ◆ “**ครบวาระดำเนินงาน ๕๐ ปี**” ได้รับยกย่องว่าเป็นโครงการที่ประสบผลสำเร็จ ในการส่งเสริมพืชทดแทนฝิ่นอย่างสันติวิธี สร้างชีวิตที่ดีแก่ครอบครัวชาวเขา สร้างชีวิตที่ปลอดภัยแก่ชาวไทยและชาวโลก พื้นที่ดำเนินงาน ประกอบด้วย สถานีเกษตรหลวง ๔ แห่ง และศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ๓๕ แห่ง ครอบคลุม ๗ จังหวัดภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง พะเยา และตาก
- ◆ จัดทำ “**แผนยุทธศาสตร์มูลนิธิโครงการหลวง ระยะ ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๕)**” สอดคล้องไปกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี และเป้าหมายของ องค์การสหประชาชาติ (UN : Sustainable Development Goals-SDGs) เพื่อความอยู่ดีกินดี พึ่งพาตนเองได้ และอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
- ◆ ได้รับรางวัล “**Belle Berry Awards Angel**” จากงาน “The 2nd International Strawberry Brand Symposium” ณ สาธารณรัฐประชาชนจีน ในฐานะเป็นโครงการ ที่ผลิตสตรอว์เบอร์รี เพื่อสร้างรายได้ เพิ่มคุณภาพชีวิตแก่เกษตรกรอย่างยั่งยืน ช่วยรักษาสภาพแวดล้อม เป็นตัวอย่างแก่ผู้ปลูกสตรอว์เบอร์รีทั้งในและต่างประเทศ
- ◆ ขึ้นทะเบียนพันธุ์ “**ผักกาดหอมห่อ คอส เบบี้ฮองเต้ คีนัว เนคคารีน และปทุมมาลูกผสม**” กับกรมวิชาการเกษตร

พุทธศักราช ๒๕๖๒

- ◆ รับมอบโล่ประกาศเกียรติคุณ **“การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงคาร์บอนต่ำและยั่งยืน”** จากนายกสภามหาวิทยาลัยมหิดล ในฐานะที่เป็นองค์กรที่ดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรมที่แรกในประเทศไทย

พุทธศักราช ๒๕๖๓

- ◆ ลงนามบันทึกความเข้าใจ**ความร่วมมือทางวิชาการร่วมกับ “๕ มหาวิทยาลัย และ ๑ สถาบัน”** ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.)
- ◆ ลงนามบันทึกความเข้าใจ**ความร่วมมือทางวิชาการงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีคาร์บอนต่ำ** ร่วมกับ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) มหาวิทยาลัยมหิดล และสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ด้านการเกษตรกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน
- ◆ ขึ้นทะเบียนพันธุ์ **“ไม้ดอกสกุลงับ และไม้ดอกสกุลช่อนกลิ่น”** กับกรมวิชาการเกษตร
- ◆ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา ทรงเปิดงาน **“โครงการหลวง ๕๑”** ภายใต้แนวคิด “จุดแสงทองจากฟ้า สู่ปวงประชาราษฎร์ร่วมเย็น” ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ
- ◆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี ทรงเปิดงาน **“โครงการหลวง ๒๕๖๓”** ณ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ จังหวัดเชียงใหม่

พุทธศักราช ๒๕๖๔

- ◆ ลงนามบันทึกความเข้าใจ**ความร่วมมือทางวิชาการร่วมกับ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และ บริษัท ปตท. น้ำมันและการค้าปลีก จำกัด (มหาชน)**
- ◆ ขึ้นทะเบียนพันธุ์ **“มะเขือเทศเชอร์รี่ คะน้าอ่องกง พักทองญี่ปุ่น สาลี สตรอว์เบอร์รี่ และกาแฟ”** กับกรมวิชาการเกษตร
- ◆ ลงนามบันทึกความเข้าใจ**ความร่วมมือทางวิชาการร่วมกับ “สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) และสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) (สวก.)”**

พุทธศักราช ๒๕๖๕

- ◆ มูลนิธิโครงการหลวงได้รับ**พระราชทานพืชจากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิริวัณณวรี นารีรัตนราชกัญญา** กลุ่มพืชผัก สมุนไพร ไม้ผล ไม้ดอก จำนวน ๑๘ ชนิด ๔๔ พันธุ์
- ◆ ลงนาม**ความร่วมมือโครงการปลูกป่าอย่างมีส่วนร่วม** ร่วมกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.)
- ◆ มอบโล่พร้อมใบรับรอง และเกียรติบัตร **“โครงการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงคาร์บอนต่ำและยั่งยืนตามแนวทางโครงการหลวง”** ให้กับผู้นำชุมชนในพื้นที่มูลนิธิโครงการหลวง พื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง

พุทธศักราช ๒๕๖๕

- ✦ งานสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาบนพื้นที่สูงกับนานาชาติ **“International Seminar on Sustainable Highland Development (ISSHD) Responding to Challenges Beyond The New Normal”** มูลนิธิโครงการหลวง ร่วมกับ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
- ✦ ขึ้นทะเบียนพันธุ์ **“คีนัว พืช และว่านสี่ทิศ”** กับกรมวิชาการเกษตร
- ✦ จัดงาน **“โครงการหลวง ๕๕”** ภายใต้แนวคิด “The Infinite Blooms” คัดสรรผลิตภัณฑ์คุณภาพ พรีเมียมสู่ใจกลางเมือง ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ
- ✦ จัดงาน **“โครงการหลวง ๒๕๖๕”** ภายใต้แนวคิด “สุขภาพดี ชีวีสุขสันต์ กับผลิตภัณฑ์โครงการหลวง” ณ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ จังหวัดเชียงใหม่

พุทธศักราช ๒๕๖๖

- ✦ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิริวัณณวรี เสร็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดโรงเรือนรวบรวมพันธุ์พืชพระราชทาน **“สิริวัณณวรี Botanical Garden”** ณ สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

- ✦ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิด **“ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรโครงการหลวงชนกาธิเบศรดำริ”** ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
- ✦ มูลนิธิโครงการหลวงร่วมประชุมคณะกรรมการยาเสพติด CND สมัยที่ ๑๖ ที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย
- ✦ ขึ้นทะเบียนพันธุ์ **“กุหลาบ แคลล่าลีลี เบญจมาศ และสาลี”** กับกรมวิชาการเกษตร
- ✦ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อสายพันธุ์ใหม่ **“พันธุ์รอยัล ลัสซิซ (Royal Luscious)”** โดยขึ้นทะเบียนพันธุ์กับกรมวิชาการเกษตร และนำไปส่งเสริมเกษตรกรบนพื้นที่สูง
- ✦ จัดตั้ง **“โครงการผลิตน้ำดื่ม”** ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย
- ✦ จัดตั้งโครงการ **“Royal Project Tea House & Coffee”** ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรโครงการหลวง ชนกาธิเบศรดำริ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อต่อยอดผลสำเร็จของงานวิจัยและพัฒนา ชา กาแฟ

พุทธศักราช ๒๕๖๖

- ◆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี ทรงเปิดงาน “โครงการหลวง ๕๕” ภายใต้แนวคิด “ไอรุ่นจากขุนเขา เรื่องเล่าสู่ใจกลางเมือง” ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ
- ◆ จัดงาน “โครงการหลวง ๒๕๖๖” ภายใต้แนวคิด “เฉลิมพระเกียรติ ทศมหาราชฯ สืบสานศาสตร์ ชนกาธิเบศรดารี จากขุนเขา สู่ชาวเรา และชาวโลก” ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรโครงการหลวง ชนกาธิเบศรดารี จังหวัดเชียงใหม่

พุทธศักราช ๒๕๖๗

- ◆ เผยแพร่ “ผลสำเร็จของโครงการหลวง ในวาระครบรอบ ๕๕ ปี” ณ กรุงเบอร์ลิน ประเทศเยอรมนี
- ◆ เปิดอาคาร “หอศิลปหัตถกรรมพื้นที่สูง” เพื่อเผยแพร่พระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการพัฒนางานหัตถกรรม รวมทั้งยังเป็นการสืบสาน รักษา ต่อยอดองค์ความรู้ภูมิปัญญางานหัตถกรรมบนพื้นที่สูงให้ยั่งยืน
- ◆ จัดตั้งโครงการ “ศูนย์การเรียนรู้ป่าไม้และไฟโครงการหลวง” ณ สถานีเกษตรหลวงปางดะ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
- ◆ เปิด “สถาบันการเรียนรู้มูลนิธิโครงการหลวง” ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรโครงการหลวง ชนกาธิเบศรดารี จังหวัดเชียงใหม่
- ◆ จัดตั้งอาคาร “สถาบันการเรียนรู้มูลนิธิโครงการหลวง กรุงเทพฯ”
- ◆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี ทรงเปิดงาน “โครงการหลวง ๕๕” ภายใต้แนวคิด ภายใต้แนวคิด “Love for the Earth สัมผัสทุกไอรุ่น คุณความรักจากแผ่นดิน” ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ
- ◆ มูลนิธิโครงการหลวงลงนามบันทึกความเข้าใจความร่วมมือทางวิชาการร่วมขับเคลื่อนการวิจัย พัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนกาแพอรอบิกับสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร กรมวิชาการเกษตร และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
- ◆ มูลนิธิโครงการหลวงจัดการประชุมวิชาการนานาชาติ “From AD to SDGs : Empowering the AD to Address Global Challenges” และ “งานโครงการหลวง ๒๕๖๗” ณ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ จังหวัดเชียงใหม่

